

Maarit Haavisto

YLÄKOULUIKÄISTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ JA
PÄIHDETIETOUS

Hoitotyön koulutusohjelma
Terveystyön suuntautumisvaihtoehto
2013

YLÄKOULUIKÄISTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ JA PÄIHDETIETOUS

Haavisto, Maarit
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Rauma
Hoitotyön koulutusohjelma
Huhtikuu 2013
Pirilä, Ritva
Sivumäärä: 56
Liitteitä: 2

Asiasanat: yläkouluikäiset, päihteet, päihdetietous

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää yläkouluikäisten päihteiden käyttöä ja päihdetietoutta. Tavoitteena oli tuottaa ajankohtaista tietoa opettajille ja terveydenhoitajalle. Tutkittua tietoa voidaan hyödyntää vanhempainilloissa, joissa käsitellään yläkouluikäisten päihteiden käyttöä. Terveydenhoitaja voi hyödyntää tutkittua tietoa antaessaan terveysneuvontaa terveystarkastusten yhteydessä ja opettajat pitäessään terveystiedon tunteja.

Tutkimuksessa käytettiin määrällistä eli kvantitatiivista tutkimusstrategiaa. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomaketta käyttäen. Kyselylomake sisälsi monivalintakysymyksiä tai väittämiä, joista vastaaja ympyröi mielestään parhaiten kuvaavan vaihtoehdon. Tutkimuksen kohderyhmäksi valittiin Lallin koulun kaikki 7.-9. luokkien oppilaat. Kyselylomake jaettiin 75:lle yläkoululaiselle, joista 68 vastasi. Vastausprosentti oli 91. Aineisto kerättiin 29.10.-5.11.2012. Aineisto analysoitiin tilastollisesti ja tulokset esitettiin graafisia taulukoita apuna käyttäen.

Tulosten mukaan yläkouluikäiset hyväksyivät alkoholin käytön keskuudessaan. Suurin osa yläkouluikäisistä ei hyväksynyt imppaamista eikä huumeiden käyttöä. Tutkimukseen osallistuneiden eniten käyttämä päihde oli alkoholi. Tulosten mukaan alkoholia yläkouluikäiset joiivat yleensä kaveriporukassa ja yleisin syy alkoholin käyttöön oli hauskapito ja juhliminen. Imppaaminen sekä huumeiden käyttö oli harvinaista. Imppaamisella sekä huumeiden käytöllä yläkouluikäiset hakivat jännitystä elämään. Yläkouluikäiset tupakoivat tai nuuskasivat, koska siitä oli tullut tapa tai he olivat masentuneita. Tulosten mukaan päihteistä yläkouluikäiset tiesivät parhaiten alkoholista ja huumeista. Heikoiten he tiesivät imppaamisesta.

Mielenkiintoinen ja hyödyllinen jatkotutkimusaihe olisi selvittää yläkouluikäisten päihteidenkäyttöä ja heidän vanhempiensa käsityksiä siitä saman aikaisesti. Tutkimuksen avulla pystyttäisiin selvittämään, kuinka hyvin vanhemmat tietävät nuorten päihteiden käytöstä sekä kuinka paljon yläkouluikäisten ja vanhempien näkemykset eroavat toisistaan.

USE OF INTOXICATING SUBSTANCES AMONG SENIOR SECONDARY SCHOOL STUDENTS AND THEIR KNOWLEDGE OF INTOXICANTS

Haavisto, Maarit
Satakunta University of Applied Sciences
Faculty of Social Services and Health Care Rauma
Degree Programme in Nursing
April 2013
Pirilä, Ritva
Number of pages: 56
Appendices: 2

Keywords: senior secondary school students, intoxicating substances, knowledge of intoxicants

The purpose of this thesis was to clarify the use of intoxicating substances among children of senior secondary school age and their knowledge of intoxicants. The objective was to produce latest information for the use of teachers and public health nurses. Research results may be used at parents' meetings dealing with the use and knowledge of intoxicating substances. Apart from that, a public health nurse can use the information for health guidance at a physical and teachers, in turn, in the health education class.

The research strategy was quantitative, and the research material was collected using a questionnaire. The questionnaire included multi-choice questions and statements, of which the respondent was to choose the answer by circling the alternative he/she finds most appropriate. The research target group consisted of all 7-, 8- and 9-grade students at the Senior Secondary School of Lalli. The questionnaire was distributed to 75 students, and 68 of them responded. Hence, the response rate was 91 percent. The material was collected between 29 October and 05 November, 2012, and it was statistically analyzed and the results were presented using a graphic table.

Based on the research results, senior secondary school students accepted the use of alcohol among them. A great majority neither accepted sniffing nor use of drugs. Among those participating in the research the most common intoxicant was alcohol. According to the results, senior secondary school students drink alcohol usually with friends and the most common reason for the use is having fun and partying. Both sniffing and drugs were unusual. By sniffing and using drugs, they are after excitement in life. The young of senior secondary school age smoke or take snuff because it has become a habit or they are depressed. Furthermore, according to the research results the young know best about alcohol and drugs as well as intoxicants in general. Poorest knowledge they have about sniffing.

An interesting and useful topic for further research would be to clarify the use of intoxicating substances of the senior secondary school students simultaneously clarifying their parents' opinion on the use. The research would facilitate the clarification of how well parents are aware of the use of intoxicants among the young and to what extent the view of parents and the young respectively differ from one another.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	YLÄKOULUIKÄISET	6
3	PÄIHTEET JA YLÄKOULUIKÄISTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ.....	6
3.1	Alkoholi	8
3.2	Tupakka	9
3.3	Impattavat aineet.....	11
3.4	Huumausaineet.....	12
3.5	Päihdetietous	15
3.6	Päihteiden käytön syyt	16
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMAT ...	17
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	17
5.1	Kyselylomakkeen laadinta	18
5.2	Aineiston keruu.....	19
5.3	Aineiston analysointi	20
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	21
6.1	Yläkouluikäisten alkoholin käyttö	22
6.2	Yläkouluikäisten tupakointi	25
6.3	Yläkouluikäisten imppaaninen	27
6.4	Yläkouluikäisten huumeiden käyttö	29
6.5	Yläkouluikäisten päihdetietous.....	30
7	POHDINTA.....	33
7.1	Tulosten tarkastelu ja pohdinta	33
7.2	Tutkimuksen luotettavuus.....	36
7.3	Tutkimuksen eettisyys	38
7.4	Jatkotutkimusaiheet	39
	LÄHTEET.....	40
	LIITTEET	
	Liite 1 Päihdekyselylomake	
	Liite 2 Tutkimuslupa	

1 JOHDANTO

Nuorten päihteiden käyttö voi alkaa jo lapsuudessa erilaisten aineiden haistelemisella. Alkoholien ja tupakan käyttö yleistyvät yleensä nuoruudessa. Alkoholit ovat pitkään olleet nuorten käytetyin päihde. Myöhemmin mukaan saattavat tulla huumeet, lääkkeet sekä päihteiden sekakäyttö. Nuorten päihdekokeilut ovat yleisiä, mutta valtaosalla päihteiden käytöstä ei kehity riippuvuutta tai haitallista käyttöä. (Marttunen & Kiiänmaa 2003, 100.) Päihteiden kokeilukäytöt muuttuvat yleensä alkoholin satunnaiskäytöksi tai viihdekäytöksi juhlatilanteiden yhteydessä. Käyttötavalla on yleensä yhteys käyttöpaikkaan sekä seuraan, paikka voi olla nuorilla mikä tahansa, kuten koti, puisto tai juhlat. Käyttötapoja on myös monenlaisia ja ne vaihtelevat kokeilusta pitkäaikaiskäyttöön. (Lappalainen-Lehto, Romu & Taskinen 2008, 63-64.)

Opinnäytetyön aiheena on Lallin koulun yläkouluikäisten päihteiden käyttö ja heidän päihdetietoutensa. Nuorten päihteiden käyttöä ja päihdetietoutta on tutkittu paljon Suomessa, ja sen vuoksi halusin perehtyä yhden paikkakunnan yläkouluikäisten päihteiden käyttöön ja päihdetietoisuuteen. Tällä tavoin saadaan selville kyseisen koulun yläkouluikäisten päihteiden käyttö sekä heidän päihdetietoutensa. Vaikka yläkouluikäisten päihteiden käyttöä on tutkittu paljon, niin aihe on edelleen ajankohtainen, koska nuorten päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn ja päihdekasvatukseen tulee yhteiskunnan, koulun ja terveydenhuollon kiinnittää entistä enemmän huomiota. (Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2012.)

Opinnäytetyön aiheen valintaan vaikutti kiinnostus nuorista ja heidän hyvinvoinnistaan. Keskustelin kyseisen koulun kouluterveydenhoitajan kanssa asiasta ja hänen mielestään tutkimusaihe on ajankohtainen eikä koululle ole aikaisemmin tehty opinnäytetyötä. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa ajankohtaista tietoa koulun opettajille sekä kouluterveydenhoitajalle, jonka avulla yläkouluikäisten päihteiden käyttöön pystyttäisiin vaikuttamaan vähentävästi ja päihteiden käytön aloittamista mahdollisesti myöhentämään. Tutkittua tietoa voidaan hyödyntää vanhempainilloissa. Kouluterveydenhoitaja on hyvä tietää nuorten päihteiden käytöstä, jotta hän osaisi ohjata sekä neuvoa nuoria terveystarkastusten yhteydessä.

2 YLÄKOULUIKÄISET

Nuoruusiän katsotaan alkavan fyysisestä puberteetista ja se ajoittuu tytöillä ja pojilla yksilöllisesti ikävuosiin 12-22. Nuoruusikä tarkoittaa lapsuuden ja aikuisuuden väliin sijoittuvaa psyykkistä kehitysvaihetta. Se voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: varhaismurrosikä joka on 12-14-vuoden iässä, varsinainen murrosikä 15-17-vuoden iässä ja myöhäismurrosikä 18-22-vuoden iässä. (Koistinen, Ruuskanen & Surakka 2005, 81-82.) Tässä opinnäytetyössä yläkouluikäiset käsittävät 12-16-vuotiaat.

Koko nuoruus on suurta muutoksen aikaa. Nuoruuden kehitystehtävien ratkeaminen edellyttää aikuisuuteen kasvamista. Nuoren on itsenäistytävä, kasvettava vastuuseen ja löydettävä identiteettinsä sekä paikkansa yhteiskunnassa. Siksi kriittisin vaihe alkoholin käytön aloittamiseen on nuoruudesta varhaisaikuisuuteen siirtymisen vaihe. (Havio, Inkinen & Partanen 2008, 166.)

3 PÄIHTEET JA YLÄKOULUIKÄISTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ

Päihde on yleisnimitys kaikille kemiallisille aineille, jotka elimistöön joutuessaan aiheuttavat päihtymyksen tunteen ja/tai humalatilan. Päihdeiden avulla haetaan hetkelistä mielihyvää sekä niiden avulla nuoret vähentävät ujoutta ja estoja. (Dahl & Hirschovits 2005, 5.) Päihdehuoltolaissa (1986/41, 2§) päihde määritellään alkoholi-juomaksi ja muuksi päihtymystarkoituksessa käytettäväksi aineeksi. Tässä opinnäytetyössä päihdeiksi luokitellaan alkoholi, tupakkatuotteet, huumeet sekä impattavat aineet kuten liimat, puhdistusaineet sekä liuottimet.

Siirryttäessä peruskoulusta yläasteelle nuoren suhtautuminen päihteisiin usein muuttuu. Aikaisemmin omattu kielteinen asenne muuttuu uteliaisuudeksi ja kokeilujen perusteella positiiviseksi. Nuoruusiässä useimmiten kokeillaan ainakin tupakkaa ja alkoholia. Osa nuorista kokeilee myös huumeita kuten kannabista. Useimmiten päihdeiden käyttö jää kokeiluksi. Osa jatkaa käyttöä satunnaisesti ja joillekin nuorista päihdeiden käyttö säännöllistyy ja muuttuu ongelmakäytöksi tai riippuvuudeksi.

(Lappalainen-Lehto ym. 2008, 43.) Nuorten päihdeongelmien riskitekijät jaotellaan yksilön itseensä, ympäristöön ja perheeseen liittyviin vaaratekijöihin (Marttunen & Kiiänmaa 2003, 101).

Yksilöön itseensä kohdistuvana vaaratekijänä pidetään, mitä nuorempa päihteille altistutaan, sitä suurempi on päihderiippuvuuden riski. Lisäksi nuorten päihteiden käytön aloitukseen katsotaan liittyvän ulkoiset tekijät, kuten kaveripiiri. Perinnöllisillä tekijöillä ei katsota olevan suurta merkitystä päihteiden käytön aloittamiseen, vaan ne vaikuttavat merkittävästi päihteiden käytön jatkumisen ja riippuvuuden kehittymiseen. (Marttunen & Kiiänmaa 2003, 101-102.)

Ympäristöön liittyvät vaaratekijät liittyvät perheen heikkoon sosioekonomiseen asemaan, asuinympäristön rikollisuuteen ja päihteiden helppoon saatavuuteen. Lisäksi nuori henkilö altistuu helposti päihteiden käytölle, mikäli hänen kaveripiirinsä on epäsosiaalinen, päihteitä käyttävä ja niihin myönteisesti suhtautuva. (Marttunen & Kiiänmaa 2003, 102.)

Perheeseen liittyvät vaaratekijät kohdistuvat vanhempien mielenterveysongelmiin ja heidän päihdeasenteisiinsa. Riski lisääntyy esimerkiksi siten, että mielenterveysongelmasta kärsivä vanhempi ei jaksa osallistua nuoren arkielämään riittävästi eikä kykene asianmukaiseen vanhemmuuteen. Vanhempien nuoreen kohdistamat odotukset voivat olla liian suuret, mikä johtaa nuoren kapinointiin aikuisia vastaan. Lisäksi altistavia tekijöitä voivat olla vanhempien ja nuoren välisen suhteen etäisyys tai perheen sisäiset pitkittyneet erimielisyydet. (Marttunen & Kiiänmaa 2003, 102-103.)

Päihteiden vaikutus nuoreen on aina yksilöllinen ja se riippuu monesta tekijästä kuten käytetystä aineesta, käyttötavasta, määrästä, käyttöajasta sekä käyttöympäristöstä (Aalto-Setälä, Marttunen & Pelkonen 2003, 4). Kaikki mielialaan vaikuttavat aineet vaikuttavat suoraan aivoihin. Päihteet kohdistuvat neurovälittäjäaineisiin, jotka ovat viestejä hermopäätteeltä toiselle kuljettavia molekyylejä. Päihteiden toistuva käyttö tai runsas kertakäyttö vahingoittavat aivoja. (Hazelden vieroitusohitokeskuksen www-sivut 2013.)

3.1 Alkoholi

Suomessa eniten käytetty päihde on alkoholi (etanoli), ja se on aikuisväestön laillinen päihde. Alkoholilla on keskushermostoon vaikuttavia lamaavia, huumaavia sekä mielihyvää tuottavia vaikutuksia. Arvioiden mukaan alkoholi aiheuttaa valtaosan päihteisiin liittyvistä ongelmista. Nuorten väkivaltarikosten taustalla on usein päihteiden käyttö, etenkin alkoholin. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 67.) Rikoslain (1889/39 1§) mukaan moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja syyllistyy rattijuopumukseen, mikäli hänen verensä alkoholipitoisuus on ajon aikana tai välittömästi sen jälkeen vähintään 0,5 promillea.

Alkoholin vaikutukset ovat yksilöllisiä ja niihin vaikuttavat muun muassa yksilön paino, ikä, sukupuoli, sairaudet, mielentila, raskaus, ympäristö sekä lääkitys. Alkoholin käytön välittömiä ja yleisimpiä vaikutuksia ovat ihmisen vilkastuminen, rentoutuminen, mielialan kohentuminen, monimutkaisten tehtävien suorittamisen vaikeutuminen, reagointikyvyn heikkeneminen sekä kivun tunteen heikkeneminen. (Havio ym. 2008, 70.) Humalalla tarkoitetaan suorituskkyä, arvostelukkyä ja käyttäytymistä muuttavaa tilaa, joka syntyy siitä, kun alkoholi vaikuttaa hermosolujen toimintaan keskushermostossa. Humalan vahvuus on suhteessa nautittuun alkoholi määrään sekä siihen vaikuttavat myös mahdolliset muut nautitut päihteet kuten lääkkeet. (Kii-anmaa 2003, 120.) Krapula on humalan jälkitila ja vierotusoire, joka taas on suhteessa sitä edeltäneeseen päihtymykseen. Krapulan voimakkuus ei riipu juodun alkoholin laadusta, vaan määrästä. Lisäksi krapulan tunnetta lisäävät edellisen illan valvominen sekä mahdollinen tupakointi. (Eriksson 2005.)

Alkoholin imeytyminen alkaa heti suun limakalvoilta verenkiertoon. Osa alkoholista imeytyy mahalaukussa ja suurimmaksi osaksi suolistossa, josta se kulkeutuu verisuoniin. Alkoholin nopea kulkeutuminen tapahtuu elimissä, joissa verenkierto on runsasta kuten aivoissa, maksassa, keuhkoissa ja munuaisissa. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 69.) Aterioinnilla on vaikutusta alkoholin imeytymiseen, koska se hidastaa mahalaukun tyhjenemistä. Jos alkoholia nautitaan aterian yhteydessä tai sen jälkeen, veren alkoholipitoisuus pysyy matalampana kuin silloin, jos alkoholia nautitaan tyhjään vatsaan. (Salaspuro 2003, 281.)

Vuonna 2007 tehdyn ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) - tutkimuksen mukaan nuorista kolmannes oli juonut 13-vuotiaana tai nuorempana olutta, siideriä tai long drink – juomia ja väkeviä juomia oli juonut 15 % (Ahlström, Huhtanen, Leppänen, Metso & Pietilä 2009, 23). Mannerheimin Lastensuojeluliiton toteuttamassa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia tukevan ennaltaehkäisevän päihdetyön hankkeen (EPT-hanke) tarkoituksena oli selvittää nuorten päihdekokeilujen yleisyyttä, perheiden suhtautumista päihteisiin ja ennaltaehkäistä nuorten päihteiden käyttöä. Hanke toteutettiin Kirkkonummella, Mikkelissä ja Vaasan seudulla vuonna 2006-2010. Aineisto kerättiin syksyllä 2007 kyselylomakkeella 7.-luokkalaisilta (N=171) viidestä koulusta, johon vastasi 47 % kohdejoukosta. Tutkimuksen mukaan tytöistä alkoholia oli kokeillut 37 % ja pojista 32 %. (Aira, Kämpö, Kokko, Villberg & Kannas 2008, 6-7, 16.)

Saarela tutki (2008, 30-31, 34) opinnäytetyössään raumalaisten yläasteikäisten päihteiden käyttöä, sen syitä, päihteistä saatua opetusta ja päihdetietoutta. Kohderyhmänä olivat kaikki Rauman yläasteikäiset nuoret (N=1387). Tutkimusaineisto kerättiin strukturoidulla kyselylomakkeella. Tutkimustulosten mukaan koululaisten eniten käyttämä päihde oli alkoholi ja 71 %:n mielestä sen käyttö oli hyväksyttävää. Vastaa- jista 32 % ilmoitti käyttäneensä alkoholia ja heistä enemmistö joi alkoholia harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Eniten alkoholia käyttivät 15-vuotiaat ja vähiten 13-vuotiaat. Enemmistö nuorista hankki juomansa kavereiden välityksellä ja osa ilmoitti ottavansa alkoholijuomia kotoa.

3.2 Tupakka

Tupakkalain (1976/693, 2§) mukaan tupakalla tarkoitetaan tupakkakasvin lehdistä (nicotiana) tai sen osista valmistettua ainetta. Tupakan sisältämät perusaineosat ovat nikotiini, häkä ja terva. Tupakkatuotteita voi käyttää polttamalla, nuuskaamalla tai suun kautta verenkiertoon imeytettävänä purutupakkana (Dahl ym. 2005, 123). Nuuska luokitellaan tupakkatuotteisiin, jonka myynti Suomessa ei ole sallittua, mutta sitä kuitenkin käytetään. Yleisimmin nuuskaa käytetään huulen alla. Nuuskan sisältämästä nikotiinista imeytyy tunnin aikana verenkiertoon kolmannes, se on yhtä paljon kuin kymmenen minuutin tupakoinnista saatava määrä. Koska nuuskaa käytetään

yhtäjaksoisesti kauemmin kuin tupakkaa, nuuskan käyttäjän veren nikotiinipitoisuus pysyy kauemmin korkeana. (Terveyden edistämisen keskus ry:n www-sivut 2012.)

Tupakkavalmisteiden sisältämä nikotiini aiheuttaa nopeastikin fyysisen riippuvuuden (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 66). Lisäksi tupakointiin liittyy muitakin riippuvuuksia kuten tapa-, sosiaalinen- ja psyykinen riippuvuus, jotka kaikki ylläpitävät ja vahvistavat tupakointia. Fyysinen riippuvuus tarkoittaa käytännössä sitä että, elimistössä on jatkuvasti oltava riittävä määrä nikotiinia välttääkseen vieroitusoireet. Yleensä nuorilla ryhmäpaine lisää tupakoinnin kokeilua ja samalla kasvaa myös sosiaalisen riippuvuuden riski. (Eronen 2010.) Psyykinen riippuvuus syntyy, kun nikotiini aktivoi aivojen nikotiinireseptoreita ja lisää dopamiinin vapautumista, jonka henkilö tuntee mielihyväksi. Henkilö yhdistää tämän mielihyvän tunteen esimerkiksi stressitilanteessa poltettuun savukkeeseen, joka tuottaa nopean helpotuksen tilanteessa. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 66.)

Nikotiinilla on sekä stimuloivia (kiihottavia, piristäviä) että lamaavia vaikutuksia. Välillä henkilö tupakoi estääkseen väsymystä ja joskus rauhoittumisen vuoksi. (Ahtee 2003, 132.) Tupakointi aiheuttaa monia haitallisia ja pitkäaikaisia terveysongelmia, jotka kohdistuvat sydän- ja verenkiertoelimistöön, hengityselimistöön, hormoni-toimintaan sekä ruoansulatuselimistöön. Esimerkiksi verenkiertoelimistössä tupakointi nopeuttaa veren hyytymisreaktiota ja lisää rytmihäiriöalttiutta. Keuhkoissa se vahingoittaa keuhkojen rakennetta ja toimintaa. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 66.) Hormonitoimintaan tupakointi vaikuttaa hedelmättömyydellä ja ruoansulatuselimistöön se vaikuttaa ärsyttämällä ruokatorvea ja makuaistin heikentymisellä (Eronen 2010). Tupakoinnin haittavaikutukset altistavat myös passiivisen tupakoinnin kautta ihmisiä, koska tupakansavun haitta-aineista suuri osa kulkeutuu tupakoitsijan ympäristöön (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 66).

ESPAD - tutkimuksen mukaan vuonna 2007 tupakoinnin oli aloittanut 14-vuotiaana tai nuorempana 16 % nuorista (Ahlström ym. 2009, 23). Nuorten terveystapatutkimuksia on tehty postikyselyjen avulla joka toinen vuosi vuodesta 1977 alkaen. Terveystapatutkimuksessa on valtakunnallisesti seurattu 12-18-vuotiaiden nuorten terveyttä ja terveystottumuksia. Keväällä 2011 tehdyssä tutkimuksessa tarkasteltiin 12-18-vuotiaiden tupakkatuotteiden käytön yleisyyttä, tupakkaostoja sekä tupakkatuot-

teiden esilläpidon ja tupakkamainonnan havaitsemista. Kyselyyn vastasi 4 566 nuorta (47 %). Tutkimuksessa selvisi, että vuonna 2011 tupakkaa oli kokeillut 12-vuotiaista tytöistä kahdeksan prosenttia ja samanikäisistä pojista 10 %. Tupakkaa ensimmäisen kerran 14-vuotiaana oli kokeillut tytöistä 30 % ja pojista 33 %. (Raisamo, Pere, Lindfors, Tiirikainen ja Rimpelä 2011, 4, 19.)

Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan 14-18-vuotiaiden tupakkatuotteiden päivittäinen käyttö on lähtenyt laskuun viime vuosien aikana. Vuonna 2011 päivittäin tupakkatuotteita kertoi käyttävänsä 14-vuotiaista tytöistä kuusi prosenttia ja samanikäisistä pojista neljä prosenttia. Päivittäin tupakkatuotteita käyttivät 16-vuotiaista pojat enemmän kuin tytöt. Tupakkatuotteiden päivittäinen käyttö oli harvinaista 12-vuotiaiden keskuudessa. Nuuskakokeilut ovat olleet pienessä nousussa muutaman vuoden ajan 14-16-vuotiaiden poikien keskuudessa. Tyttöjen nuuskakokeilut ovat pysyneet koko tutkimuksen ajan poikia alhaisempana. Vuonna 2011 nuuskaa ilmoitti kokeilleensa 14-vuoden iässä pojista 14 % ja 16-vuotiaista 32 %. (Raisamo ym. 2011, 19-23.) Saarelan (2008, 34) tutkimustulosten mukaan tutkimukseen osallistuneista 87 % ei tupakoinut lainkaan, viisi prosenttia tupakoi päivittäin ja kahdeksan prosenttia satunnaisesti. Enemmistö (97 %) vastaajista ei ollut käyttänyt nuuskaa. Päivittäin nuuskaa ilmoitti käyttävänsä yksi prosentti vastaajista.

3.3 Impattavat aineet

Impaamisella tarkoitetaan haihtuvien aineiden kuten teknisten liuottimien, nestekaasujen ja bensiinituotteiden hengittelyä ja haistelua päihtymistarkoituksena. Impattavat tuotteet ovat halpoja eikä niiden myyntiä juuri kontrolloida, minkä vuoksi ne ovat alaikäisten suosimia tuotteita. (Havio ym. 2008, 83.) Imppausta esiintyy nuorten keskuudessa, joiden on vaikea hankkia muita päihteitä ja yleensä he ovat iältään 8-15-vuotiaita. Suomessa imppausta kokeilee 1-2 % nuorista. (Kivistö & Hoppu 2003, 490.) Imppaamisen aloitusikä ESPAD – tutkimuksessa vuonna 2007 oli jopa alle 12 vuotta (Ahlström ym. 2009, 24). Saarelan (2008, 30) tutkimukseen osallistuneista 96 % ei hyväksynyt imppaamista. Yläkouluikäisistä kolme prosenttia kertoi impanneensa ja yleisin impattava aine oli bensiini.

Yleisin impattava aine on tällä hetkellä butaani jota käytetään esimerkiksi tupakansyöttimien polttoaineena. Muita impattavia aineita ovat tolueenia sisältävät liimat ja maalien ohenteet, muut tekniset liuottimet ja asetonit, jota on esimerkiksi kynsilakan poistoaineessa, bensiini ja erilaiset aerosolit kuten deodorantit. Impattavaa ainetta haistellaan suoraan pakkauksesta, säiliöstä tai aineella kostutetusta rätistä. (Kivistö & Hoppu 2003, 490-491.)

Inhaloivat aineet imeytyvät nopeasti keuhkoista verenkiertoon, ja niiden vaikutukset alkavat jo parissa minuutissa ja kestävät kymmeniä minutteja. Impaus saa aikaan euforian (hyvänolon) tunteen sekä alkoholihumalaa muistuttavia käyttäytymisen muutoksia. Lisäksi voi ilmetä näkö- ja kuuloharjoja, rytmihäiriöitä ja aggressiivisuutta. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 71.) Käytön päätyttyä seuraa alkoholin aiheuttamaa krapulaa muistuttavia oireita kuten pahoinvointia, oksentelua ja huimausta. Koska vaikutukset ovat lyhytaikaisia, on imppaaminen usein toistuvaa, jolloin vaikutukset kestävät useita tunteja. Liika-annoksen riski on suuri, koska impattavan aineen määrää on vaikea arvioida. Liika-annoksen käytön oireina tajunnantason laskua sekä kouristuksia. (Kivistö & Hoppu 2003, 491.) Akuutissa käyttövaiheessa tai seuraavien tuntien aikana imppaamisesta voi seurata äkkikuolema. Syynä on sydänpysähdys, hengityksen lamaantuminen tai tukehtuminen oksennukseen. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 71.)

Pitkään jatkuneen imppaamisen seurauksena ovat maksa-, munuais- ja sydänlihaskaurioit. Lisäksi ilmenee aivoihin kohdistuvia vaurioita kuten parantumaton muistinmenetys ja aivoatrofia (surkastuminen) joka ilmenee tylsistymisenä ja yleisenä passiivisuutena. Helposti havaittavia oireita ovat kalpeus, painon laskeminen, yskä, nenäverenvuodot, verestävät silmät sekä haavaumat suussa. Imppaamisen voi haistaa vaatteista ja hengityksestä. (Kivistö & Hoppu 2003, 491.)

3.4 Huumausaineet

Huumausainelain (2008/373, 3§) mukaan huumeina pidetään vuoden 1961 huumausainesopimuksessa (SopS 43/1965) tarkoitettuja aineita ja valmisteita sekä psyko-

trooppisia aineita koskevassa yleissopimuksessa (SopS 60/1976) tarkoitettuja valmisteita siten kuin sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen päätöksellä tarkemmin määritellään.

Huumausaineet voivat olla rauhoittavia, piristäviä tai hallusinogeenisiä eli aistiharhoja synnyttäviä aineita. Huumeiden käyttö, hallussapito, ostos ja myynti ovat rikoksia. Huumeita voi käyttää monella tavalla kuten polttamalla, hengittämällä, pureskelemalla, nuuskaamalla tai suonensisäisesti. (Terveystieteiden tutkimuskeskuksen www-sivut 2012.) Huumausaineet luokitellaan vaikutuksen mukaan alaryhmiin: kannabistuotteet, hallusinogeenit, stimulantit eli keskushermostoa kiihottavat aineet sekä opiaatit keskushermostoa lamaannuttavat aineet (Havio ym. 2008, 84-89). Saarelan (2008, 38) tutkimukseen osallistuneista (N=1387) 97 % ei hyväksynyt huumeiden käyttöä. Vastanneista yksi prosentti ilmoitti käyttäneensä huumeita ja yleisin käytetty huumausaine oli kannabis. Yleisimmin huumeita hankittiin kavereilta tai ostamalla kadulta.

Kannabis on Cannabis sativa -ruohokasvista saatava huumausaine. Kannabistuotteisiin kuuluu esimerkiksi marihuana, hasis sekä kannabisöljy. Kannabistuotteet ovat yleisin ja ensimmäisenä kokeiltu laiton huume. Kannabista käytetään pääasiassa polttamalla, mutta sitä voi myös syödä tai juoda. Kannabiksen poltto aiheuttaa hengitysteissä samoja oireita ja seurauksia kuin tupakointi. Kannabis on rasvaliukoinen aine jonka vuoksi se varastoituu elimistöön ja häviää hitaasti elimistöstä. Pitkään jatkuneen päihtetyn jakson jälkeen kannabiksen käytön jäljet näkyvät elimistössä viikkojen ajan. (Fabritius & Salaspuro 2003, 453-454.)

Kannabistuotteiden käytön vaikutukset ovat yksilöllisiä samoin reagoitavat johon vaikuttaa käyttötiheys sekä nautitun aineen määrä. Pääasiassa se vaikuttaa keskushermostoon. Ensimmäisinä tyypillisinä oireina ilmenee psyykkiset ja sosiaaliset oireet. Aluksi henkilö on aktiivinen ja hyvin ulospäin suuntaantunut, mutta myöhemmin tuntemukset voivat muuttua sekä voimistua ja henkilöstä saattaa tulla ahdistunut. Somaattisina oireina ilmenee silmänvalkuaisten punoitusta, suun kuivuminen, huimaus, sydämen tiheälyöntisyys ja valoherkkyys. (Lappalainen ym. 2008, 73-74.) Tavallisesti vieroitusoireisiin kuuluu unihäiriöt, hikoilu, vapina, pelkotilat sekä keskittymiskyvyn heikkeneminen (Fabritius & Salaspuro 2003, 456).

Hallusinogeeniryhmän tunnetuin huumausaine on LDS eli lysergihappodietyyliamidi eli lysergidi. Huumausaineena se aiheuttaa voimakkaita aistiharjoja. Ainetta käytetään paperilappuihin imeytettynä, tabletteina, kapseleina sekä pieninä rakeina. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 77.) Välittömiä käytön vaikutuksia ovat näkö- ja kuulo- harhat sekä ajantajun ja etäisyyksien vääristyminen. Pitkäaikaiskäytössä korostuvat psyykkiset vaikutukset sekä itsemurhayritykset, jotka liittyvät aineen vainoharhaisuutta tuottavaan vaikutukseen. Huumausaineeseen liittyy psyykkistä riippuvuutta mutta fyysistä riippuvuutta ei yleensä ilmene. (Havio ym. 2008, 87.)

Stimulantit ovat käyttäytymiseen vaikuttavia yhdisteitä. Ne lisäävät aktiivisuutta, kohoittavat itsetuntoa sekä lisäävät kiihtymystä. Stimulanteista tunnetuin on amfetamiini. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 74.) Amfetamiini voi olla vaaleaa jauhetta, erivärisiä tabletteja, kapseleja tai liuosta. Ainetta käytetään suun kautta, nuuskaamalla nenään tai suonensisäisesti. Pitkäaikaiskäytössä amfetamiini aiheuttaa unettomuutta ja siitä johtuvaa sekavuutta. Käyttäjän käytös voi olla väkivaltaista ja arvaamatonta. (Havio ym. 2008, 85.) Lisäksi amfetamiinin käyttöön liittyvät infektioitautien kuten hepatiitti, HIV:n ja verisuonitulehdusten riski, koska pistovälineet saattavat olla liikkaisia ja useaan kertaan käytettyjä (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 76).

Opiaatteja saadaan oopiumiunikosta. Päihdekäytössä aineilla haetaan euforian tunnetta, kivun lievitystä tai tuskaisuuden poistamista. Lääkkeinä opiaatteja käytetään niiden kipua lievittävän vaikutuksen vuoksi. Opiateista tunnetuin on heroini. (Havio ym. 2008, 88-89.) Heroini on valkoista tai ruskeaa jauhetta, jota käytetään suun kautta, polttamalla, nuuskaamalla tai suonensisäisesti. Välittömiä käytön vaikutuksia ovat silmien mustuaisten supistuminen, mielihyvän tunne ja samalla jännitys sekä ahdistus laukeavat. Heroinin syntyy nopeasti riippuvuus. Pitkäaikaisen käytön seurauksia ovat sydän- ja verenkiertoelimistön ja maksan vauriot, eristäytyminen ja elämän "pyöräminen" päihteiden hankkimisen ympärillä. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 81.)

3.5 Päihdetietous

Perusopetuksen oppiaineeksi on lakisääteisesti (Perusopetuslaki (628/1998), 11§) 1.8.2001 lähtien kuulunut terveystieto. Terveystiedon opetuksen tavoitteena on, että oppilaat oppivat terveystietoja ja -taitoja sekä terveyttä edistäviä asenteita. Terveystiedon sisältöalueisiin kuuluvat päihde- ja vaikuteaineet (tupakka, alkoholi, huumeet ja lääkkeet).

Saarelan tutkimuksessa (2008, 44-47) koululaisista 82 % tiesi, että päihteellä tarkoitetaan mitä tahansa ainetta, jota voidaan käyttää päihtymistarkoitukseen. Alkoholiin liittyvistä väittämistä parhaiten koululaiset tiesivät oikean vastauksen väittämään, että humalajuominen on tyypillistä suomalaisille. Heikoiten vastaajat tiesivät, että yksi alkoholiannos tarkoittaa yhtä pulloa A-olutta. Huumausaineita koskevissa väittämässä koululaisilla oli parhaiten tietoa siitä, että huumausainesiin voi jäädä koukuun jo ensimmäisen käyttökerran jälkeen. Vain 17 % tiesi oikean vastauksen väittämään, että kannabissätkän polttamisen jäljet näkyvät elimistössä kuuden viikon ajan. Imppaamiseen liittyvistä väittämistä oikean vastauksen tiesi 70 % koululaisista väittämään, että imppaus aiheuttaa vaurioita elimistössä. Vastaajat tiesivät heikosti siitä, että imppaaminen on Suomessa ongelma ja yleistä 10-15-vuotiaiden ikäryhmässä.

Hellman selvitti (2007, 58-64) opinnäytetyössään pomarkkulaisten yläaste- ja lukioikäisten nuorten (N=113) päihdetietoutta ja päihteiden käyttöä. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomaketta apuna käyttäen, joka sisälsi strukturoituja ja avoimia kysymyksiä. Kyselyyn vastasi 95 %. Tutkimuksessa kävi ilmi, että yli puolet vastaajista oli saanut paljon tietoa päihteistä terveystiedon opettajalta. Vanhemmiltaan tietoa oli saanut 42 % nuorista ja televisiosta 36 %. Nuorista 38 % oli saanut vähän tietoa päihteistä terveydenhoitajalta. Nuoret olivat saaneet paljon tietoa tupakoinnista, alkoholin käytöstä ja huumeiden käytön aiheuttamista riippuvuuksista sekä terveyshaitoista. Vähemmän tietoa he olivat saaneet lääkkeiden väärinkäytöstä ja imppaamisesta. Nuoret toivoivat saavansa lisää tietoa kaikista päihteistä.

Ammer tutki (2011, 21-22, 27-29) opinnäytetyössään porilaisten kahdeksaluokkalaisten (n=106) tietämystä päihteistä ja niiden haitoista sekä mitä kokemuksia nuoril-

la on ehkäisevästä päihdetyöstä. Tutkimus toteutettiin kyselylomaketta apuna käyttäen. Nuorten päihdetietoutta testattiin tietotestillä, jossa oli väittämiä päihteistä. Väittämät oli jaoteltu osioihin, jotka olivat yleinen päihdetietous, alkoholi, huumeet ja tupakka. Tutkimustulosten mukaan nuorilla oli hyvät tiedot päihteistä. Parhaiten yleisestä päihdetietoudesta nuoret tiesivät että, päihteet ovat erityisen vaarallisia aivoille (97 %). Alkoholitietoutta koskevista väittämistä vastaajat tiesivät parhaiten, että alkoholin käyttö vaurioittaa maksaa (96 %). Huumeisiin liittyvistä väittämistä nuoret tiesivät parhaiten, että jotkut huumeet aiheuttavat mielihyvän tunnetta (99 %). Tupakkaan liittyvistä väittämistä kaikki (100 %) tiesivät, että tupakka aiheuttaa riippuvuutta.

3.6 Päihteiden käytön syyt

Yhteiskunta asettaa päihteiden käytölle rajoituksia ja ehtoja. Vuosien saatossa yhteiskunta on kehittänyt omaan kulttuuriin ja omiin kokemuksiin perustuvan suhtautumistavan päihteiden käytöstä. Viimeisen kymmenen vuoden aikana nuorten suhtautuminen päihteiden käyttöön on muuttunut sallivammaksi ja päihteiden käyttö on osa nuorisokulttuuria. (Havio ym. 2008, 50.) Nuorilla päihteiden käyttöön vaikuttavat muun muassa toveripiiri sosiaalinen paine, aikuisten luoma esimerkki, uteliaisuus, kapinointi aikuisten määräyksiä vastaan tai halu paeta todellisuutta. Syyt päihteiden käyttämiseen ovat moninaisia sekä usein joko osittain tai täysin tiedostamattomia. (Pylkkänen, Viitanen & Vuohelainen 2010, 13-14.)

Saarelan (2008, 40-42) tutkimustulosten mukaan 83 % alkoholia juovista koululaisista, joi sitä hauskanpidon tai juhlimisen vuoksi. Kaksi prosenttia joi alkoholia, koska ei kehdannut sanoa kavereille ei. Imppaavista koululaisista 33 % ei osannut ilmoittaa syytä imppaamiselle ja 27 % imppasi rentoutumisen vuoksi. Huumeita käyttävistä koululaisista 44 % ilmoitti käytön syiksi hauskanpidon tai juhlimisen sekä rentoutumisen.

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMAT

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää yläkouluikäisten päihteiden käyttöä ja päihdetietoutta. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa yläkouluikäisten kanssa työskentelevälle henkilökunnalle ajankohtaista tietoa, jonka avulla yläkouluikäisten päihteiden käyttöön pystyttäisiin vaikuttamaan vähentävästi tai käytön aloittamista siirtämään myöhäisemmälle iälle. Tutkittua tietoa voidaan hyödyntää vanhempainilloissa, joissa käsitellään yläkouluikäisten päihteiden käyttöä. Kouluterveydenhoitaja pystyy hyödyntämään tietoa tehdessään nuorten terveystarkastuksia. Opettajat voivat hyödyntää tutkittua tietoa pitäessään terveystiedon tunteja.

Tutkimusongelmat:

1. Käyttävätkö yläkouluikäiset päihteitä? (alkoholia, tupakkaa/nuuskaa, impattavia aineita ja huumeita)
2. Miksi yläkouluikäiset käyttävät päihteitä?
3. Mitä yläkouluikäiset tietävät päihteistä?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksessa käytettiin määrällistä eli kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Tutkimus toteutettiin kyselylomaketta (Liite 1) apuna käyttäen. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä ovat johtopäätökset aikaisemmista tutkimuksista, aiemmat teoriat sekä käsitteiden määrittely. Kyselytutkimuksen etuna on, että sen avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195.) Kvantitatiivisessa tutkimusmenetelmässä tutkittavia asioita käsitellään numeroiden avulla. Tutkittava tieto saadaan numeroina tai aineisto ryhmitellään numeeriseen muotoon. Numerotiedot tulkitaan ja selvitetään sanallisesti. (Vilka 2007, 14.)

5.1 Kyselylomakkeen laadinta

Kvantitatiivisessa tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tärkein asia on mittarin eli kyselylomakkeen suunnittelu (Vilka 2007, 63). Kyselylomakkeen tekeminen vaatii kirjallisuuteen tutustumista, tutkimusongelmien pohdintaa, käsitteiden määrittelyä sekä tutkimusasetelman valintaa. Suunnitteluvaiheessa tulee ottaa huomioon, miten aineisto käsitellään. Kyselylomakkeen tekijällä on oltava tieto, mitä ohjelmaa tietojen käsittelyssä käytetään, miten tiedot syötetään ja millä tavalla tulokset raportoidaan. Kysymyksiä ja vastausvaihtoehtoja suunniteltaessa on selvitettävä, kuinka tarkkoja vastauksia halutaan. Tutkimuksen tavoite on oltava hyvin selvillä ennen, kuin aloitetaan kyselylomakkeen laatiminen. (Heikkilä 2008, 47.)

Hyvät kysymykset sekä kohderyhmän tunteminen ovat tutkimuksen onnistumisen perusedellytyksiä. Tutkijan on hyvä pitää mielessä kysymyksiä suunniteltaessaan, että mittarin tulee mitata vain sitä, mitä tutkitaan. Kysymykset tulee muotoilla mahdollisimman yksinkertaisiksi. Kyselylomakkeessa tulisi olla tunnistettavissa jonkinlainen juoni, sillä johdonmukaisuus helpottaa kysymyksiin vastaamista. Yhdessä kysymyksessä kysytään aina vain yhtä asiaa kerrallaan. (Vilka 2007, 70-71.)

Ennen kyselylomakkeen tekemistä tutustuttiin aikaisempiin opinnäytetöihin, joissa oli tutkittu yläkouluikäisten päihteiden käyttöä, päihteiden käytön syitä sekä päihdetietoutta ja niiden avulla koottiin kysymysvaihtoehtoja tähän opinnäytetyöhön. Tämän opinnäytetyön kyselylomake (Liite 1) sisältää monivalintakysymyksiä, joista vastaaja valitsee yhden tai useamman mielestään parhaiten kuvaavan vaihtoehdon ohjeiden mukaan. Lisäksi osa kysymyksistä on väittämiä, joista vastaaja valitsee yhden mielestään oikean vastausvaihtoehdon.

Kyselomakkeeseen liitettiin saatesanat, josta ilmenee opinnäytetyön tarkoitus ja toteuttaja. Lisäksi siitä ilmenee vastauksen tärkeys sekä vapaaehtoisuus. Saatesanojen tehtävänä on vakuuttaa vastaajat tutkimuksesta ja motivoida heitä osallistumaan siihen. Saatesanojen yksityiskohtaisuuteen vaikuttavat muun muassa tutkimusongelma sekä tutkimuskohteen luonne. (Vilka 2007, 81.)

Tutkimuksen kyselylomake koostui seitsemästä eri osiosta, joista ensimmäisessä kysyttiin vastaajien taustatietoja (kysymykset 1-3), toisessa osiossa yläkouluikäisten päihdeasenteita (kysymykset 4-7), kolmannessa yläkouluikäisten alkoholin käyttöä (kysymykset 8-16) ja neljännessä osiossa selvitettiin tupakointia ja nuuskaamista (kysymykset 17-23). Kyselylomakkeen viides osio käsitteli imppaamista eli haihtuvien aineiden hengittelyn päihtymistarkoituksessa (kysymykset 24-30). Opinnäytetyöntekijä ajatteli imppaamisen käsitteenä olevan vieras ainakin jollekin, jonka vuoksi osion alkuun kirjoitettiin lyhyt määritelmä imppaamisesta jolla varmistettiin, että jokainen vastaaja tietää varmasti, mihin asiaan vastaus halutaan saada. Kuudennessa osiossa kysyttiin yläkouluikäisten huumeiden käytöstä (kysymykset 31-39). Seitsemännessä osiossa selvitettiin yläkouluikäisten päihdetietoutta. Väittämät olivat jaoteltu aiheryhmien mukaan johon sisältyivät yleisesti päihteet (väittämät 40-46), huumeet (väittämät 47-54), alkoholi (väittämät 55-65) ja imppaaminen (väittämät 66-70).

Ennen aineiston keruuta suoritettiin kyselylomakkeen esitutkimus. Esitutkimuksen avulla arvioidaan mittarin toimivuutta, vastausohjeiden selkeyttä, kysymysten muotoja ja toimivuutta sekä lomakkeen pituutta ja vastaamiseen käytettyä aikaa (Vilkkä 2007, 78). Esitestauksen suoritti erään koulun 7.-9.-luokan kymmenen satunnaisesti valittua oppilasta. Kyselylomakkeet vietiin koululle ja rehtorille annettiin ohjeet, miten kyselylomakkeiden kanssa tuli toimia. Rehtori välitti kyselylomakkeet oppilaille ja ohjeisti heitä. Oppilaat saivat tehdä kyselylomakkeeseen tarvittaessa huomautuksia, tarkennuksia sekä parannusehdotuksia. Keneltäkään esitutkimukseen osallistuneelta ei ollut parannusehdotuksia tai muitakaan korjausehdotuksia, joten kyselylomake pysyi ennallaan. Esitestausvaiheessa kyselyyn vastaaminen kesti kymmenen minuuttia.

5.2 Aineiston keruu

Opinnäytetyön aiheenvalinta vaiheessa keskustelin Lallin koulun kouluterveydenhoitajan kanssa asiasta ja hänen mielestään tutkimusaihe oli ajankohtainen eikä koululle ole aikaisemmin tehty opinnäytetyötä. Seuraavaksi otin yhteyttä koulun rehtoriin sähköpostitse ja kyselin mahdollisuutta toteuttaa tutkimusta Lallin koulussa. Rehtori

kiinnostui asiasta. Rehtorin kanssa sovittiin tapaaminen, jolloin voitiin keskustella tarkemmin tutkimuksen toteuttamisesta sekä käytännön asioista.

Määrällisessä tutkimuksessa tulee huomioida otoksen suhde perusjoukkoon. Perusjoukko tarkoittaa sitä väestöryhmää, johon saadut tulokset halutaan yleistää. Otoksen tulee edustaa perusjoukkoa mahdollisimman hyvin. Tutkimukseen olisi tärkeä saada mahdollisimman kattava tutkittavien joukko, jolloin tuloksia pystytään yleistämään perusjoukkoon. Otokskokoä määriteltäessä tulee huomioida mahdollinen kadon merkitys. Kato tarkoittaa tilannetta, jossa kaikkia haluttuja henkilöitä ei saada osallistumaan tutkimukseen. Esimerkiksi osa suunnitelluista tutkittavista ei vastaa kyselyyn tai kieltäytyy muuten osallistumasta. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 79-80, 82-83.) Tutkimuksen aineisto kerättiin kaikilta Lallin koulun 7.-9.-luokan oppilailta, koska koulussa on vähän oppilaita. Samalla varmistettiin että analysoitavaa aineistoa olisi riittävästi, jos kato on suuri. Kyselylomake jaettiin 75 oppilaalle, joista 68 vastasi.

Ennen kuin aineistoa voidaan kerätä, pitää kohdeorganisaatiosta olla siihen lupa (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 65). Tutkimuslupa (Liite2) anottiin ja saatiin lokakuussa 2012 Lallin koulun rehtorilta. Aineiston keräys tapahtui 29.10.-5.11.2012. Opinnäytetyöntekijä toimitti koulun rehtorille 75:lle kyselylomaketta, kuten hänen kanssaan oli sovittu. Rehtorille annettiin ohjeet kyselylomakkeen täyttämisestä sekä palauttamisesta. Rehtori ohjeisti kunkin luokan opettajia kyselylomakkeiden jakamisessa sekä palauttamisessa. Kyselylomake sisälsi saatesanat tutkimukseen osallistuneita oppilaita varten. Vastaaminen kyselyyn oli vapaaehtoista ja se tapahtui nimettömästi. Jokainen oppilas palautti täytetyn kyselylomakkeen palautuskuoressa luokan opettajalle. Opinnäytetyöntekijä haki täytetyt lomakkeen 5.11.2012 rehtorilta.

5.3 Aineiston analysointi

Tutkimuksen ydinasia on kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko. Tähän lopputulokseen tähdättiin jo tutkimusta aloitettaessa. Analyysivaiheessa tutkijalle selviää, minkälaisia vastauksia tulee ja kuinka hyvin ne todellisuudessa liittyvät tutkimusongelmiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 221.) Analyysimenetelmäksi tulee valita

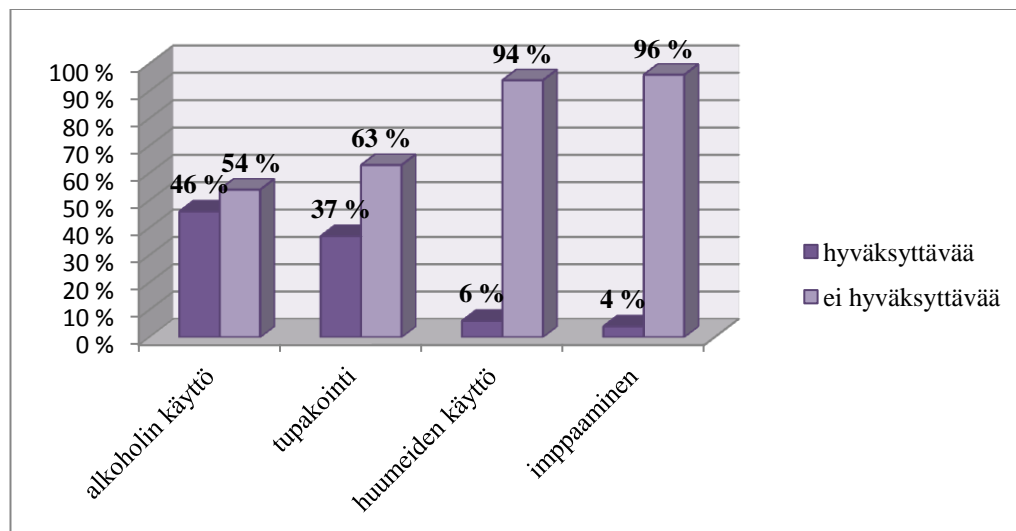
sellainen, joka antaa tietoa siitä, mitä ollaan tutkittu. Määrällisellä tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tavoitteena on perustella muuttujia koskevia väitteitä numeroiden ja tilastollisten yhteyksien avulla. Tämä edellyttää aineiston ryhmittelyä taulukkomuotoon. (Vilka 2007, 118-119.)

Vastausajan päätyttyä 75 jaetusta kyselylomakkeesta 68:aan oli vastattu. Aineiston analysointi on hyvä aloittaa mahdollisimman pian aineiston keräämisen jälkeen, jotta aineisto vielä inspiroi tutkijaa (Hirsjärvi ym. 2009, 223). Ensimmäiseksi aineisto tarkistettiin virheellisyyksien ja puuttuvien tietojen löytämiseksi (Heikkilä 2008, 131). Kaikki palautuneet kyselylomakkeet oli täytetty niin, että ne voitiin hyväksyä analysoitavaksi. Seuraavaksi kyselylomakkeet numeroitiin. Tietojen siirtäminen taulukon edellyttää, että kyselylomakkeet on numeroitu juoksevalla numeroinnilla sitä mukaan, kun niitä käsitellään tai jo ennen lomakkeiden lähettämistä. Tämän avulla tutkija voi tarkistaa jälkepäin jokaisen kyselylomakkeen tallennuksen tarkkuuden tai varmistaa, onko kysymyksessä poikkeava havainto. (Vilka 2007, 106.) Lomakkeet analysoitiin Microsoft Office Excel 2007 -taulukko-ohjelmaa apuna käyttäen. Taulukoissa esitetään numerotietoja, jotka merkittiin lomakkeisiin jo laadintavaiheessa. Taulukoista ilmenevät tiedot kuvattiin kuvioilla sekä selitettiin sanallisesti. Käyrillä, pylväillä sekä piirroksilla voidaan havainnollistaa sekä painottaa tärkeimpiä tuloksia (Hirsjärvi ym. 2009, 322).

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimusta varten jaettiin Lallin koulun 7.-9. luokan oppilaille (N=75) kyselylomakkeet, johon vastasi yhteensä 68 oppilasta. Vastausprosentiksi muodostui 91 %. Tutkimukseen osallistuneista 49 % oli tyttöjä ja poikia 51 %. Iältään vastaajista kahdeksan prosenttia oli 12-vuotiaita, 31 % oli 13-vuotiaita, 29 % oli 14-vuotiaita ja kolme prosenttia oli 15-vuotiaita ja saman verran vastaajista oli 16-vuotiaita. Vastaajista 7. ja 8.-luokan oppilaita oli yhtä paljon eli 32 % ja 9. luokan oppilaita oli 36 %.

Tutkimukseen osallistuneista 46 %:n (n=31) mielestä alkoholin käyttö oli hyväksyttävää. Tupakointia ei hyväksynyt 63 % (n=42) eikä huumeiden käyttöä 94 % (n=64) vastaajista. Imppaamisen hyväksyi neljä prosenttia (n=3) vastaajista. (Kuvio 1.)

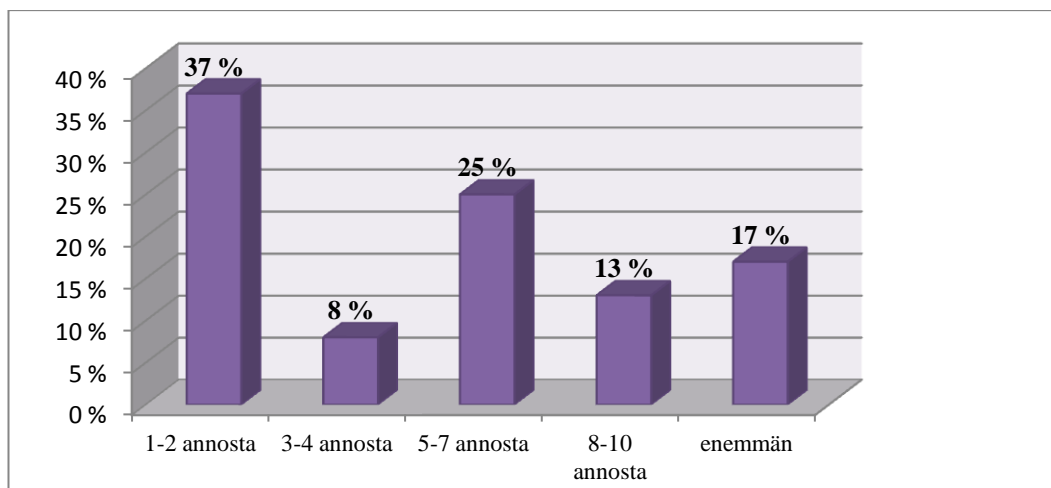

Kuvio 1. Yläkouluikäisten mielipiteet päihteiden käytön hyväksyttävyydestä (n=68).

6.1 Yläkouluikäisten alkoholin käyttö

Tutkimukseen osallistuneista yläkouluikäisistä 35 % (n=24) joi alkoholia. Heistä, jotka käyttivät alkoholijuomia joi olutta 35 %, siideriä 25 %, lonkeroa 20 %, mietoja alkoholijuomia kuten viiniä tai likööriä kahdeksan prosenttia ja vahvoja alkoholijuomia 12 %.

Alkoholijuomia päivittäin ei juonut kukaan, viikoittain joi kahdeksan prosenttia, pari kertaa kuukaudessa 46 %, kerran kuussa kahdeksan prosenttia ja harvemmin 38 % vastaajista. Kerralla 1-2 annosta joi 37 %. Enemmän kuin 10 annosta kerralla joi 17 %. (Kuvio 2.)

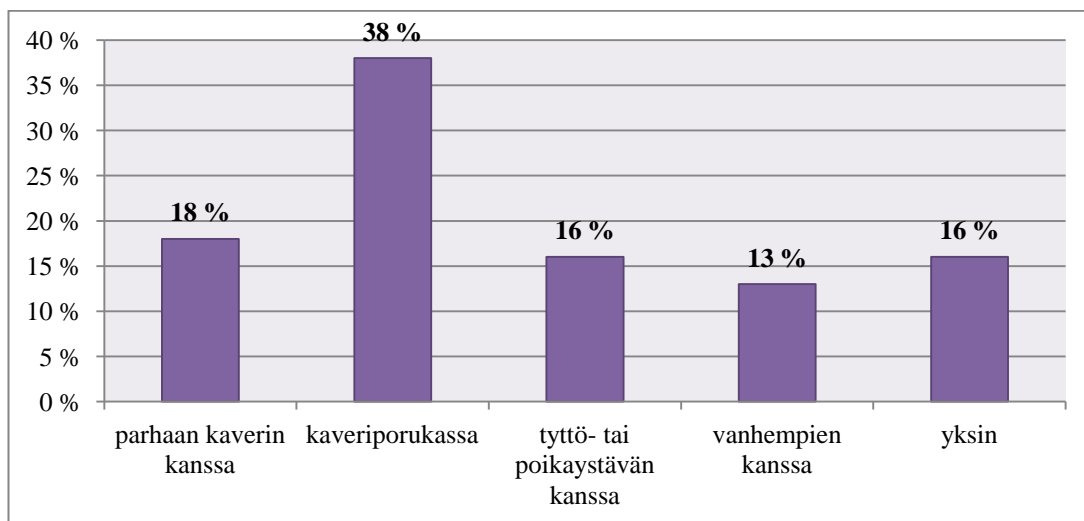
Kuvio 2. Yläkouluikäisten juomat alkoholiannokset kerralla (n=24).

Kysymyksessä 12:ta selvitettiin, mistä tutkimukseen osallistuneet alkoholi juomansa. Yläkouluikäisistä 29 % (n=9) ilmoitti ottavansa alkoholia luvatta kotoa, 25 %:lle (n=8) kaverit ostivat tai antoivat, 19 % (n=6) ilmoitti, että vanhemmat antoivat heille alkoholia ja 13 % (n=4) ilmoitti ostavansa tuntemattomalta henkilöltä. Itse kaupasta tai Alkosta ilmoitti ostavansa seitsemän prosenttia (n=2) ja sama määrä vastaajista sai sisaruksiltaan alkoholijuomia.

Alkoholia juovista yläkouluikäisistä 50 % (n=24) ei tiennyt, tietävätkö heidän vanhempansa lastensa alkoholin käytöstä. Tutkimukseen osallistuneita 33 % (n=8) ilmoitti, että vanhemmat tietävät heidän alkoholin käytöstään ja 17 % (n=4) ilmoitti, etteivät vanhemmat tiedeet. Tutkimukseen osallistuneista 21 % (n=5) oli sitä mieltä, että heidän vanhempansa hyväksyvät heidän alkoholin käyttönsä ja 25 % (n=6) oli sitä mieltä, että vanhemmat eivät hyväksyneet sitä. Vastaajista 38 % (n=9) ei tiennyt vanhempiensa suhtautumisesta alkoholinkäyttöön. Kahdeksan prosenttia (n=2) oli sitä mieltä, että heidän vanhempansa suhtautuvat siihen välinpitämättömästi ja saman verran vastaajista ilmoitti vanhempiensa olevan huolissaan heidän alkoholin käytöstään.

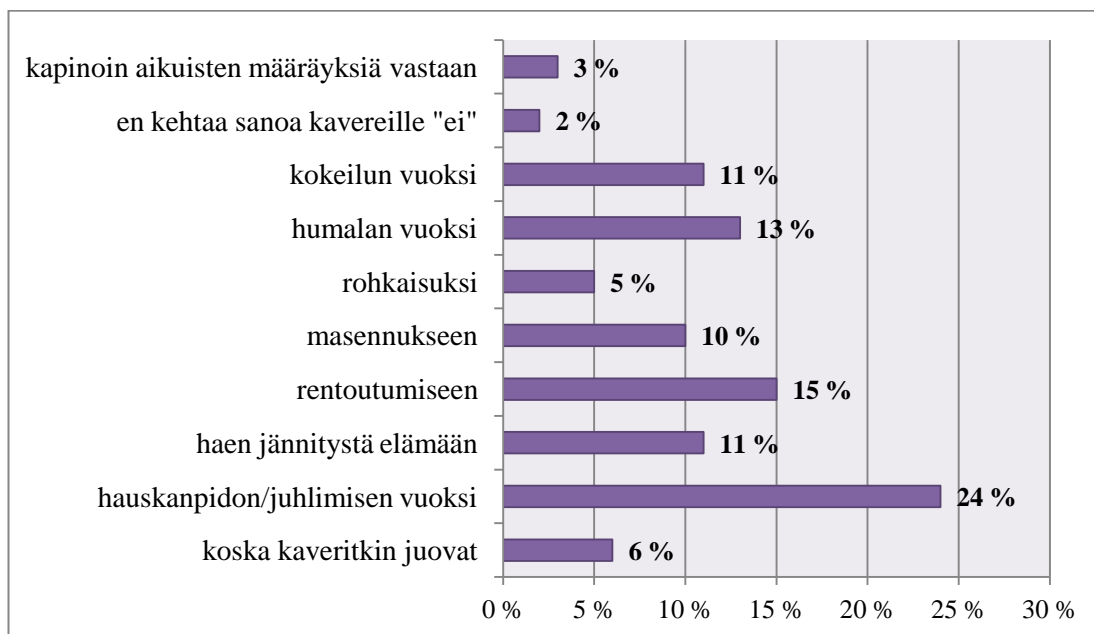
Kysymyksessä 15. selvitettiin kenen kanssa yläkouluikäiset yleensä juovat alkoholia ja kysymyksessä 16. kysyttiin alkoholin käytön syitä. Vastaajilla oli mahdollisuus ympyröidä vastausvaihtoehdoista niin monta kohtaa, kuin he halusivat. Sen vuoksi

kuviossa 3 ja 4 yhteisprosenttimäärä on yli 100. Vastaajista 38 % (n=17) joi alkoholia kaveriporukassa ja 13 % (n=6) ilmoitti juovansa vanhempien kanssa. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Seura, jossa alkoholia juodaan (n=45).

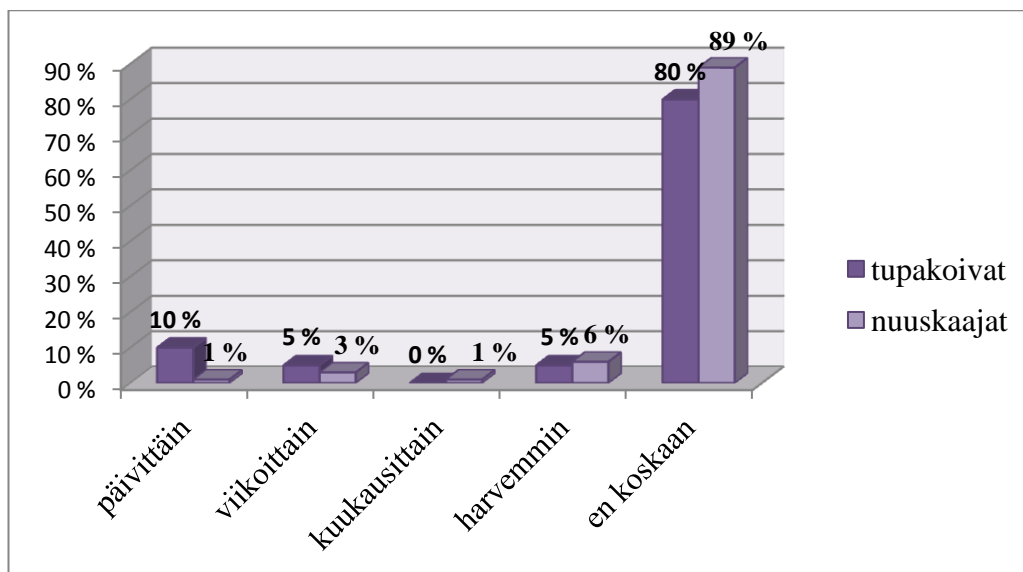
Vastaajista 24 % (n=15) joi alkoholia hauskanpidon tai juhlimisen vuoksi ja kaksi prosenttia (n=1), koska ei kehdannut kavereiden seurassa kieltäytyä. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Alkoholin käytön syyt (n=62).

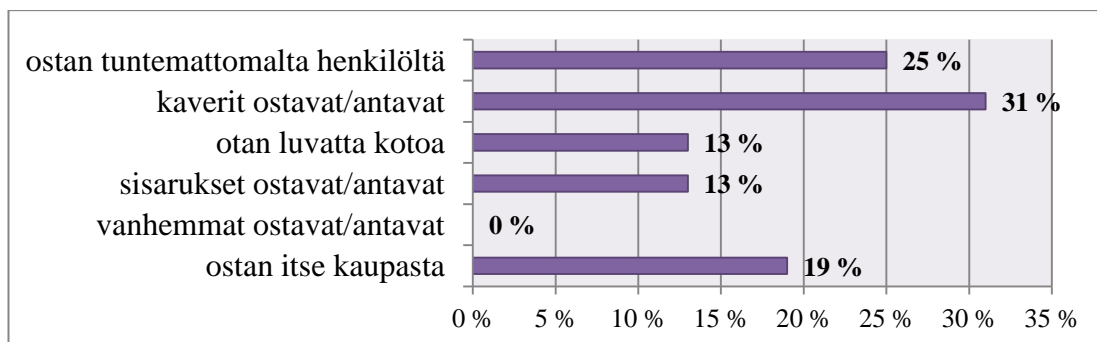
6.2 Yläkouluikäisten tupakointi

Tutkimukseen osallistuneista yläkouluikäisistä (N=68) päivittäin ilmoitti tupakoivansa 10 % (n=8) ja nuuskaavansa yksi prosentti (n=1). Vastaajista 80 % (n=52) ilmoitti, ettei ollut koskaan tupakoinut ja nuuskaa ei ollut koskaan käyttänyt 89 % (n=60) vastaajista. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Yläkouluikäisten tupakan (n=16) ja nuuskan käyttö (n=8).

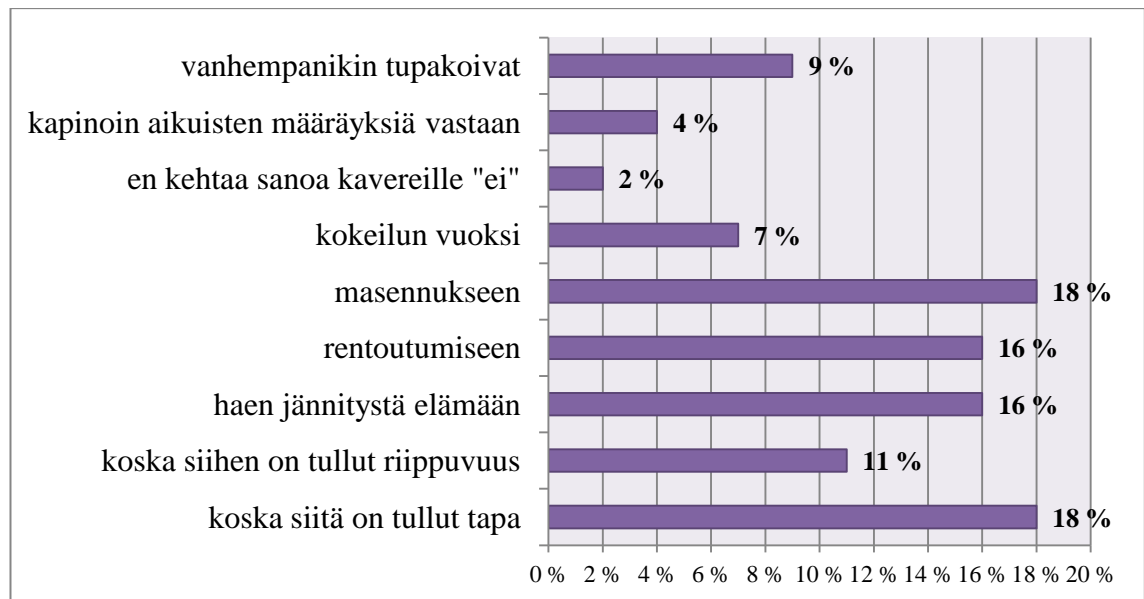
Yläkouluikäisistä, jotka ilmoittivat polttavansa ja/tai käyttävänsä nuuskaa, 53 % (n=9) käytti päivässä 1-5 savuketta tai nuuskaa. Päivässä 6-9 savuketta tai nuuskaa käytti 35 % (n=6) ja enemmän savukkeita tai nuuskaa päivässä käytti 12 % (n=2) vastaajista. Yläkouluikäisistä 31 % (n=5) ilmoitti hankkivansa savukkeet tai nuuskat kaverilta. Kenenkään vanhemmat eivät antaneet tai ostaneet savukkeita tai nuuskaa. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Savukkeiden tai nuuskan hankkimistavat (n=16).

Nuuskaa käyttävistä tai tupakoivista yläkouluikäisistä 38 % (n=6), ei tiennyt, tietävätkö heidän vanhempansa lastensa tupakoinnista tai nuuskan käytöstä. Tutkimukseen osallistuneista 44 % (n=7) ilmoitti, että heidän vanhempansa tietävät asiasta ja 19 % (n=3) ilmoitti, etteivät heidän vanhempansa tieneet. Yläkouluikäisistä 24 % (n=4) oli sitä mieltä, että vanhemmat hyväksyivät heidän tupakointinsa tai nuuskan käyttönsä ja 29 % (n=5) oli sitä mieltä, että vanhemmat eivät hyväksyneet sitä. Vastaaajista kuusi prosenttia (n=1) ilmoitti vanhempiensa olevan huolissaan heidän tupakoinnistaan tai nuuskaamisestaan. Tutkimukseen osallistuneista 35 % (n=6) ei tiennyt, miten vanhemmat suhtautuvat heidän tupakointiinsa tai nuuskan käyttöönsä ja kuusi prosenttia (n=1) oli sitä mieltä, että heidän vanhempansa suhtautuivat siihen välinpitämättömästi.

Tupakan ja nuuskan käytön syitä selvittelevässä kysymyksessä vastaajat (n=16) saivat valita niin monta vastausvaihtoehtoa, kuin halusivat. Yläkouluikäisistä 18 % (n=8) ilmoitti tupakoivansa tai nuuskaavansa, koska siitä oli tullut tapa tai, koska he olivat masentuneita. Vastaaajista kaksi prosenttia (n=1) tupakoi tai nuuskasi, koska ei kehdannut sanoa kavereilleen "ei". (Kuvio 7.)

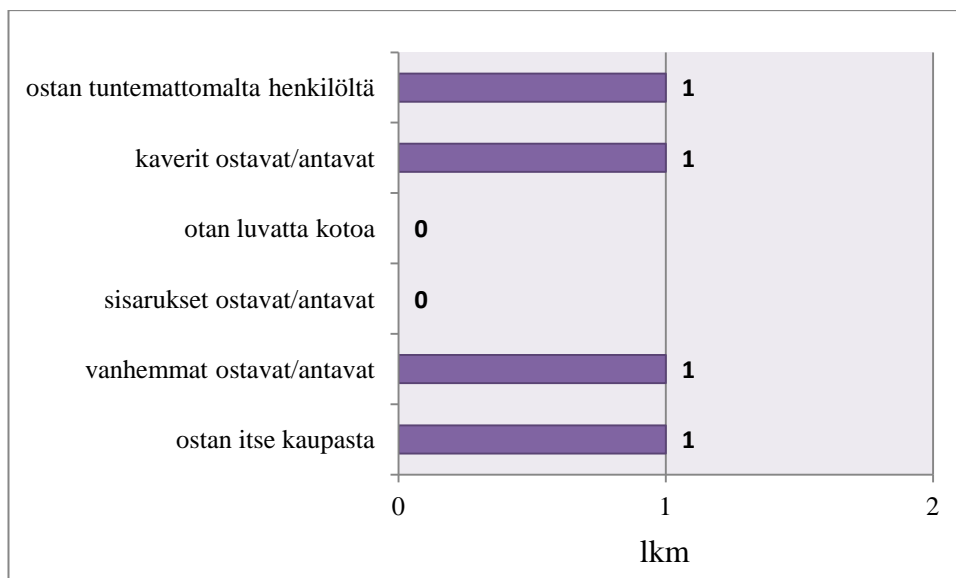

Kuvio 7. Tupakoinnin tai nuuskaamisen syyt (n=16).

6.3 Yläkouluikäisten imppaaninen

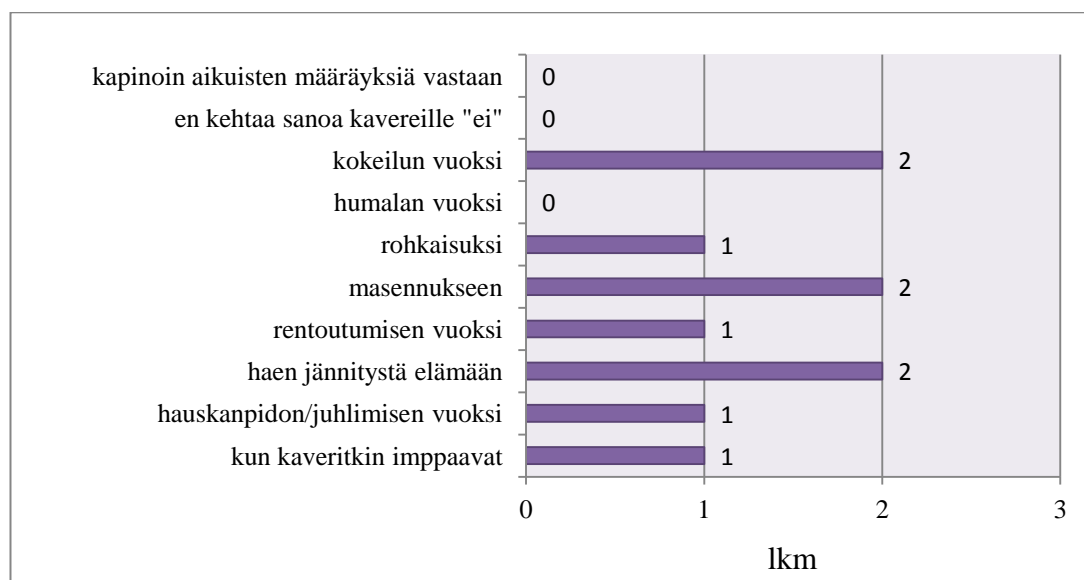
Yläkouluikäisistä suurin osa 94 % (n=64) ilmoitti, ettei imppaa ja kuusi prosenttia (n=4) ilmoitti imppaavansa. Heistä, jotka ilmoittivat imppaavansa, bensiniä imppasi yksi henkilö, tusseja kaksi ja jotain muita aineita yksi henkilö. Kukaan vastaajista ei impannut maaleja tai liimoja. Vastaajista yksi imppasi lähes päivittäin, pari kertaa kuukaudessa imppasi yksi ja harvemmin imppasi kaksi vastaajista. Yläkouluikäisistä yksi oli sitä mieltä, että hänen vanhempansa tiesivät hänen imppamisesta, samoin yksi oli sitä mieltä, ettei hänen vanhempansa tieneet hänen imppamisestaan. Tutkimukseen osallistuneista kaksi ei tiennyt, tietääkö heidän vanhempansa lastensa imppamisesta. Vastaajista yksi oli sitä mieltä, että vanhemmat hyväksyivät hänen imppamisensa ja yksi oli sitä mieltä, että hänen vanhemmat suhtautuivat siihen välinpitämättömästi. Yläkouluikäisistä kaksi ei tiennyt, miten vanhemmat suhtautuvat heidän imppamiseensa. Kukaan yläkouluikäisistä ei ilmoittanut vanhempiansa olevan huolissaan tai etteivät he hyväksyneet lastensa imppamista.

Vastaajista kukaan ei ottanut luvatta kotoa impattavia-aineita eikä kenenkään sisarukset hankkineet aineita yläkouluikäisille. Jokainen vastaajista hankki impattavat aineensa eri paikasta. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Impattavien aineiden hankkimistavat (n=4).

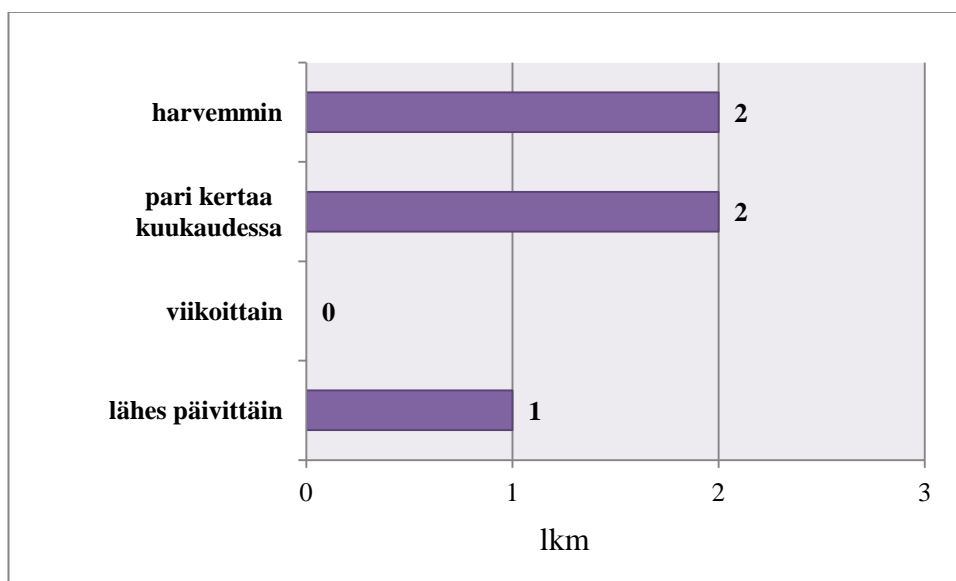
Imppaamisen käytön syitä kysyttiin kysymyksessä 30. Vastajaat saivat ympyröidä niin monta vastausvaihtoehtoa kuin halusivat. Yläkouluikäiset imppasivat pääasiassa kokeilun vuoksi, masennukseen tai he hakivat jännitystä elämään. (Kuvio 9.)

Kuvio 9. Imppaamisen syyt (n=4).

6.4 Yläkouluikäisten huumeiden käyttö

Valtaosalle tutkimukseen osallistuneista (87 %) ei oltu tarjottu huumeita. Yläkouluikäisistä 10 % (n=7) ilmoitti, että hänen ystäväpiiriinsä kuului joku, joka käytti huumeita. Vastaajista 19 % (n=13) tiesi, mistä saisi huumeita hankittua. Vastaajista seitsemän prosenttia (n=5) ilmoitti käyttävänsä huumeita. Kavereiltaan huumeita hankki neljä ja yksi hankki jostain muualta. Kukaan ei ostanut kadulta, tilannut internetistä tai saanut sisaruksiltaan. Heistä jotka ilmoittivat käyttäneensä tai kokeilleensa huumeita, yksi ilmoitti käyttävänsä huumeita lähes päivittäin. (Kuvio 10.)

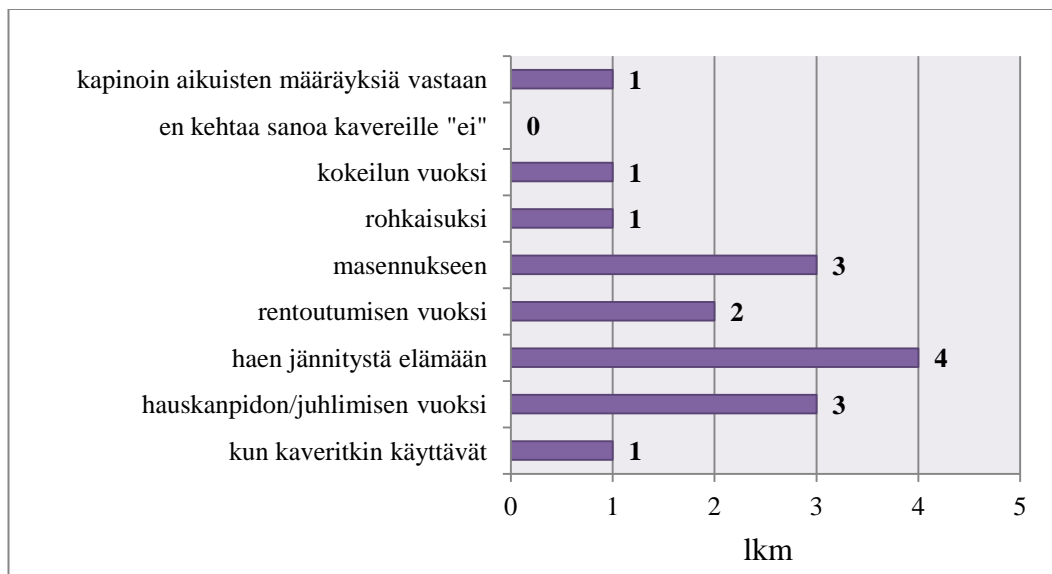

Kuvio 10. Huumeiden käyttötiheys (n=5).

Vastaajista yksi ilmoitti, että hänen vanhempansa tiesivät hänen huumeiden käyttötään. Kolme ilmoitti, etteivät vanhemmat tiedneet asiasta ja yksi ei tiennyt, tiesivätkö hänen vanhempansa, että hän käytti huumeita. Yläkouluikäisistä kaksi oli sitä mieltä, että vanhemmat eivät hyväksyneet heidän huumeiden käyttöönsä. Yksi ilmoitti vanhempiensa olevan huolissaan ja yksi oli sitä mieltä, että hänen vanhempansa suhtautuivat hänen huumeiden käyttöönsä välinpitämättömästi. Yläkouluikäisistä yksi ei tiennyt, miten vanhemmat suhtautuivat hänen huumeiden käyttöönsä.

Huumeiden käytön syitä kysyttiin kysymyksessä 39. Vastaajat saivat ympyröidä niin monta vastausta vaihtoehtoa kuin halusivat. Yläkouluikäiset ilmoittivat huumeiden

käytön yleisimmiksi syiksi jännityksen hakemisen, hauskanpidon tai juhlimisen sekä masennuksen. Kukaan ei käyttänyt huumeita sen vuoksi, että ei kehdannut sanoa kavereille ei. (Kuvio 11.)

Kuvio 11. Huumeiden käytön syyt (n=5).

6.5 Yläkouluikäisten päihdetietous

Yläkouluikäisille esitettiin kyselylomakkeessa väittämiä, jotka oli jaoteltu yleinen päihdetietämys väittämät 40-46, huumeisiin liittyvät väittämät 47-54, alkoholiin liittyvät väittämät 55-65 sekä imppaamiseen liittyvät väittämät 66-70. Tutkimukseen osallistuneet vastasivat väittämiin tietämyksensä mukaan joko samaa mieltä, eri mieltä tai en tiedä. Taulukoissa oikeat vastausvaihtoehdot ovat tummennetut. Yleisestä päihdetietämyksestä (Taulukko 1.) yläkoululaiset tiesivät parhaiten, että päih-teillä tarkoitetaan mitä tahansa ainetta, jota voidaan käyttää päihtymistarkoitukseen. Huonosti tiedettiin, että päih-teiden sekakäyttö on Suomessa yleistä. Vastaajista yli puolet oli vastannut oikein neljään väittämään kahdeksasta.

Taulukko 1. Tiedot päihteistä (n=68).

Väittämät	Samaa mieltä		Eri mieltä		En tiedä	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%
40. Päihteillä tarkoitetaan mitä tahansa ainetta, jota voidaan käyttää päihtymistarkoitukseen	51	75	4	6	13	19
41. Mitä nopeammin jokin aina tuottaa mielihyvää, sitä nopeammin riippuvuus siihen voi syntyä	41	60	5	7	22	33
42. Päihderiippuvuus ei ole sairaus	14	21	33	48	21	31
43. Moni päihderiippuvainen ihminen kykenee itse lopettamaan päihteiden käytön ilman minkäänlaista hoitoa	12	18	38	56	18	26
44. Päihteet ovat erityisen vaarallisia nuorten aivoille	48	71	5	7	15	22
45. Sekakäyttö ei ole Suomessa yleistä	5	7	17	25	46	68
46. Nuorten väkivaltarikoksiin liittyy lähes aina päihteet	19	28	12	18	37	54

Yläkoululaisten tietämys huumeista (Taulukko 2.) väittämistä parhaiten tiedettiin, että huumeiden käyttö ja hallussapito on rikos. Valtaosa vastaajista tiesi myös, että huumeisiin voi jäädä koukuun jo ensimmäisen käyttökerran jälkeen. Heikointen tiedettiin, että kannabissätkän polttamisen jäljet näkyvät elimistössä kuuden viikon ajan. Kahdeksasta väittämästä neljään oli yli puolet vastaajista vastannut oikein.

Taulukko 2. Tiedot huumausaineista (n=68).

Väittämät	Samaa mieltä		Eri mieltä		En tiedä	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%
47. Eniten käytetty huume on kannabis	23	34	2	3	43	63
48. Kannabissätkän polttamisen jäljet näkyvät elimistössä kuuden viikon ajan	14	21	7	10	47	69
49. Huumausaineita voidaan käyttää esimerkiksi nuuskaamalla	22	32	3	5	43	63
50. HIV-tartuntaa ei voi saada käytetystä huumeruiskusta	12	18	32	47	24	35
51. Huumetestin voi ottaa virtsasta	30	44	2	3	36	53
52. Huumeiden käyttö ja hallussapito on rikos	52	76	4	6	12	18
53. Huumausaineet eivät ole yhtään sen vaarallisempia kuin alkoholi	4	6	41	60	23	34
54. Huumeisiin voi jäädä koukuun jo ensimmäisen käyttökerran jälkeen	49	72	5	7	14	21

Yläkouluikäisten tietämys alkoholista (Taulukko 3.) oli puutteellista. Vastaajista 77 % (n=52) tiesi, että jos alle 18-vuotiaan hallussa on alkoholia, se on rikos. Yläkouluikäiset tiesivät myös hyvin, että humalajuominen on tyypillistä suomalaisille. Huonoiten tiedettiin, että rattijuopumuksen raja ei ole 0,3 promillea. Vastaajista yli puolet oli vastannut oikein kolmeen väittämään yhdestätoista.

Taulukko 3. Tiedot alkoholista (n=68).

Väittämät	Samaa mieltä		Eri mieltä		En tiedä	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%
55. Alkoholilla on merkittävä osuus monien sairauksien syntymekanismeissa	28	41	11	16	29	43
56. Ateriointi ei hidasta alkoholin imeytymistä	10	15	17	25	41	60
57. Krapulassa on kyse vieroitusoireista	23	34	10	15	35	51
58. Alkoholilla voi lisätä lääkkeiden vaikutusta	31	46	2	3	35	51
59. Yksi alkoholiannos tarkoittaa yhtä pulloa A-olutta	11	16	10	15	47	69
60. Humalajuominen ei ole tyypillistä suomalaisille	6	9	43	63	19	28
61. Alkoholismi ei ole perinnöllistä	26	38	13	19	29	43
62. Jos alle 18-vuotiaan hallussa on alkoholia, se on rikos	52	77	7	10	9	13
63. 18-vuotias saa pitää hallussaan kaikkia alkoholi-juomia	15	22	41	60	12	18
64. Rattijuopumuksen raja on 0,3 promillea	18	26	8	12	42	62
65. Alle 18-vuotias voidaan ottaa huostaan, jos hän vakavasti vaarantaa terveyttään tai kehitystään	32	47	11	16	25	37

Yläkoululaisten tietämys oppimisesta (Taulukko 4.) oli heikkoa. Vastaajista 75 % (n=51) tiesi, että oppiminen aiheuttaa vaurioita elimistössä. Heikoiten tiedettiin, että oppiminen on yleisintä 10-15-vuotiaiden ikäryhmässä. Viidestä väittämästä yhteen oli yli puolet vastaajista vastannut oikein.

Taulukko 4. Tiedot imppaamisesta (n=68).

Väittämät	Samaa mieltä		Eri mieltä		En tiedä	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%
66. Imppaus ei aiheuta vaurioita elimistössä	5	7	51	75	12	18
67. Imppaaminen on yleisintä 10-15-vuotiaiden ikäryhmässä	15	22	13	19	40	59
68. Yliannostuksen ja äkkikuoleman riski on erityisen suuri impatessa	33	48	2	4	33	48
69. Imppaaminen ei ole Suomessa ongelma	8	12	17	25	43	63
70. Pitkäaikainen imppaaminen voi aiheuttaa parantumattoman muistinmenetyksen	26	38	1	2	41	60

7 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää yläkouluikäisten päihteiden käyttöä sekä päihdetietoutta. Tavoitteena oli tuottaa yläkouluikäisten kanssa työskentelevälle henkilökunnalle ajankohtaista tietoa, jonka avulla yläkouluikäisten päihteiden käyttöön pystyttäisiin vaikuttamaan vähentävästi ja päihteiden käytön aloittamista mahdollisesti myöhentämään. Tutkittua tietoa voidaan hyödyntää vanhempainilloissa, joissa käsitellään yläkouluikäisten päihteiden käyttöä. Kouluterveydenhoitaja pystyy hyödyntämään tietoa tehdessään nuorten terveystarkastuksia ja opettajat pitäessään terveystiedon tunteja. Tutkimusaineisto kerättiin strukturoitua kyselylomaketta apuna käyttäen. Kohderyhmään kuului 75 yläkouluikäistä joista tutkimukseen osallistui 68. Vastausprosentti oli 91.

7.1 Tulosten tarkastelu ja pohdinta

Opinnäytetyön ensimmäisen tutkimusongelman tarkoitus oli selvittää, käyttävätkö yläkouluikäiset päihteitä (alkoholi, tupakka/nuuska, impattavia aineita ja huumeita). Tutkimustulosten mukaan noin kolmasosa oli juonut alkoholia. Eniten käytetty alkoholiuoma oli olut. Vajaa puolet (46 %) alkoholia juovista (n=24) ilmoitti juovansa alkoholia pari kertaa kuukaudessa. Kerralla juodut määrät olivat vähäisiä. Tutkimus-

tulokset ovat saman suuntaisia Saarelan (2008, 30-31) tutkimustulosten (n=1309) kanssa, joiden mukaan noin kolmasosa (32 %) joi alkoholia sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton EPT-hankkeen (Aira ym. 2008, 6-7,16) tutkimustulosten kanssa.

Yläkouluikäisistä 10 % kertoi tupakoivansa päivittäin ja nuuskaa käytti päivittäin yksi prosentti. Vastaajista suurin osa (80 %) ei ollut koskaan tupakoinut ja nuuskaa ei ollut koskaan kokeillut 89 %. Saarelan (2008, 34) tutkimukseen osallistuneista koululaisista tupakoimattomia oli vähän enemmän kuin tähän tutkimukseen osallistuneissa. Nuuskaa päivittäin ilmoitti käyttävänsä yksi prosentti, mikä tulos on yhtenevä Saarelan tutkimustulosten kanssa.

Tutkimustulosten mukaan neljä yläkoululaista oli impannut. Yleisimmin impattu aine oli tussit. Lähes päivittäin kertoi imppaavansa yksi ja harvemmin kaksi vastaajista. Saarelan (2008, 30) tutkimustulosten mukaan kolme vastaajista imppasi lähes päivittäin ja yleisimmin impattu aine oli bensiini. Vaikka impattavien aineiden hankkiminen on helpompaa kuin muiden pähteiden, oli impattavien aineiden käyttäjiä tutkimustulosten mukaan vähän. Johtuneeko imppaajien vähäinen määrä siitä, että nuoret eivät ole kiinnostuneita sellaisten aineiden käytöstä, joiden hankkiminen on yksinkertaista eikä se tuota suurta jännitystä elämään.

Huumeita yläkouluikäisistä ilmoitti kokeilleensa viisi, mikä tarkoittaa seitsemän prosenttia tutkimusjoukosta. Saarelan (2008, 38) tutkimustulos, jonka mukaan tutkimukseen osallistuneista yksi prosentti ilmoitti kokeilleensa huumeita. Tutkimustulos on huolestuttava, koska päivittäin huumeita käyttäviä oli yksi ja pari kertaa kuukaudessa kaksi. Opinnäytetyöntekijä ajatteli, ettei yläkouluikäisiä nuoria kiinnostaisi vielä huumeet, vaan heille riittäisi se, että kokeilevat alkoholia ja tupakkaa.

Toisessa tutkimusongelmassa selvitettiin, miksi yläkouluikäiset käyttävät päihteitä. Kysymyksiin sai ympyröidä niin monta vastausvaihtoehtoa, kuin halusi. Yleisimmät syyt alkoholijuomien nauttimiseen oli hauskanpito tai juhliminen, rentoutuminen ja humala. Vain yksi henkilö oli valinnut vaihtoehdon, ettei kehdannut sanoa kavereille ei ja sen takia joi alkoholia. Myös Saarelan (2008, 34) tutkimustulosten mukaan yläkouluikäiset joiivat alkoholia samoista syistä kuin tähän tutkimukseen osallistuneet.

Opinnäytetyön kolmannessa tutkimusongelmassa selvitettiin, mitä yläkouluikäiset tietävät päihteistä. Yleisestä päihdetietoudesta yläkouluikäiset tiesivät parhaiten, että päihteillä tarkoitetaan mitä tahansa ainetta, jota voidaan käyttää päihtymistarkoitukseen (75 %). Yli puolet tiesi, että mitä nopeammin jokin aine tuottaa mielihyvää, sitä nopeammin riippuvuus siihen voi syntyä. Yläkouluikäisistä lähes kolme neljäsosaa tiesi, että päihteet ovat erityisen vaarallisia nuorten aivoille. Ammerin (2011, 21-22, 27-29) tekemässä tutkimuksessa 97 % yläkouluikäisistä tiesi, että päihteet ovat erityisen vaarallisia nuorten aivoille. Saarelan (2008, 44) tutkimustulokset olivat saman suuntaisia.

Huumausainesiin liittyvästä päihdetietoudesta vastaajat tiesivät parhaiten (76 %) sen, että huumeiden hallussapito on rikos. Lisäksi suurin osa (72 %) vastaajista tiesi, että huumeisiin voi jäädä koukuun jo ensimmäisen käyttökerran jälkeen. Hellmanin (2007, 58-64) tutkimustulokset olivat saman suuntaisia tämän tutkimuksen tulosten kanssa. Ammerin (2011, 21-22, 27-29) tutkimukseen osallistuneista (N=106) lähes kaikki tiesivät että, jotkut huumeet aiheuttavat mielihyvän tunnetta. Saarelan (2008, 46) tutkimustulokset olivat saman suuntaisia.

Alkoholi väittämistä yläkouluikäiset tiesivät parhaiten (77 %), että jos alle 18-vuotiaan hallussa on alkoholia, se on rikos. Toiseksi parhaiten (63 %) he tiesivät oikean vastauksen väittämään, että humalajuominen on tyypillistä suomalaisille. Samanlaisia vastauksia tuli ilmi Hellmanin (2007, 58-64) sekä Saarelan (2008, 45) tutkimuksista.

Imppaamiseen liittyvistä väittämistä yläkouluikäisistä yli puolet tiesi oikean vastauksen väittämään, että imppaus aiheuttaa vaurioita elimistössä. Vastaajista 48 % tiesi, että yliannostuksen ja äkkikuoleman riski on erityisen suuri impatessa. Saman suuntaisia vastauksia oli Hellmanin (2007, 58-64) sekä Saarelan (2008, 47) tutkimuksissa.

Moneen väittämään vastaajat oli valinnut vaihtoehdon "en tiedä", mikä osoittaa, että yläkouluikäisten päihdetietämys on puutteellista. Tämän vastausvaihtoehdon valintaan voi vaikuttaa myös se, että tutkimukseen osallistuneet väsyivät kyselylomakkeen täyttöön ja valitsivat helpoimman vastausvaihtoehdon. Vastaaminen väittämiin vaati erityisen tarkkaa lukemista, jotta väittämän ymmärsi oikein, mikä varmasti las-

ki osallistujien kiinnostusta. Väittämät olisivat voineet olla helpompia kuin, mitä ne nyt olivat ja ne olisi pitänyt esittää yksinkertaisemmin kuin, miten ne kyselylomakkeessa esitettiin. Tupakkaan liittyvää tietotestiä ei ollut lainkaan kyselylomakkeessa ja mielestäni se olisi pitänyt olla. Huumeisiin liittyviä väittämiä olisi voinut vähentää, koska yläkouluikäisten keskuudessa oli useampia henkilöitä, jotka tupakoivat, kuin käyttivät huumeita.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimus on onnistunut, jos sen avulla saadaan luotettavia vastauksia tutkimuskysymyksiin. Edellytys luotettavuudelle on, että tutkimus on tehty tieteelliselle tutkimukselle asetettujen kriteerien mukaisesti. Käytännössä se tarkoittaa, että kysymystenasettelu ja tavoitteet, aineiston kerääminen ja käsittely, tulosten esittäminen tai aineiston säilytys ei saa loukata tutkimuksen kohderyhmää. Tutkimus tulee tehdä rehellisesti, puolueettomasti sekä niin, ettei vastaajille aiheudu tutkimuksesta haittaa. (Heikkilä 2008, 29, 185.) Tämä opinnäytetyö pyrittiin tekemään tieteelliselle tutkimukselle asetettujen kriteerien mukaisesti. Tutkimus toteutettiin rehellisesti sekä puolueettomasti eikä tutkimuksesta aiheutunut vastaajille haittaa.

Tärkeä edellytys luotettavuudelle on, että tutkija selostaa tarkkaan tutkimuksen toteuttamisen. Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan validius ja reliabelius käsitteiden avulla. Validius tarkoittaa mittarin kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoitus mitata. (Hirsjärvi ym. 2009, 231-233.) Tutkijan on asetettava täsmälliset tavoitteet tutkimukselleen, tällä tavoin hän tutkii oikeita asioita (Heikkilä 2008, 29). Luotettavuutta lisää tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Validiutta tarkastellaan jo tutkimusta suunniteltaessa. Se tarkoittaa käsitteiden, perusjoukon ja muuttujien tarkkaa määrittelyä, aineiston keräämistä ja mittarin huolellista suunnittelua huomioiden, että mittarin kysymykset kattavat koko tutkimusongelman. (Vilka 2007, 150.)

Tutkimuksen luotettavuutta voivat heikentää monet asiat tutkimuksen aikana. Luotettavuutta pohdittaessa tulee miettiä, miten tutkimuksen luonne ja tutkimusaihe ovat mahdollisesti vaikuttaneet siihen, kuinka tutkimukseen osallistuneet ovat vastanneet.

Tällainen esimerkki on arkaluontoisten asioiden tutkiminen. Silloin tulee huomioida, etteivät vastaajat välttämättä kerro heidän todellista tilannettaan, vaan vastaavat itselleen eduksi olevalla tavalla. (Hirsjärvi ym. 2009, 232-233.)

Mittarin eli kyselylomakkeen sisältövaliditeetti kertoo tutkimuksen luotettavuudesta. Mikäli mittari on valittu väärin eikä se mittaa oikeaa tutkimusilmiötä, on mahdotonta saada luotettavia tuloksia vaikka muuten luotettavuuden osa-alueet olisivat kunnossa. Pohdittaessa, mittaako mittari oikeita ilmiöitä, arvioidaan samalla, onko mittari riittävän kattava. Tarkastella tulee myös sitä, onko tutkimusilmiö niin selvärajainen, että sitä voi luotettavasti mitata. Tutkimuksissa olisi suositeltavaa käyttää olemassa olevia, testattuja ja standardoituja kyselyitä. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 152-153.)

Opinnäytetyössä luotettavuutta parannettiin tekemällä kyselylomake käyttäen apuna jo aiemmin olemassa olevia kyselylomakkeita ja muokkaamalla niistä tähän tutkimukseen sopiva. Kyselylomakkeesta tehtiin johdonmukainen ja helposti luettava. Selkeyttä kyselylomakkeeseen toi aihealueiden erittely toisistaan ja selkeät lyhyet ohjeet sen täyttämiseen. Opinnäytetyön tekijä selvitti käsitteen impattavat aineet kyselylomakkeeseen, koska ajatteli sen olevan jollekin vastaajille vieras käsite. Tällä tavoin varmistuttiin siitä, että jokainen ymmärsi käsitteen samalla tavalla ja välttyttiin tulosten vääristymiseltä. Kyselylomakkeesta tehtiin mahdollisimman lyhyt, joka edesauttoi tutkimuksen luotettavuudessa, sillä kaikki vastaajat jaksoivat täyttää sen loppuun asti. Sitä opinnäytetyön tekijä ei voi tietää, ovatko kaikki täyttäneet kyselylomakkeen rehellisesti ja huolellisesti. Ennen aineiston keruuta kyselylomakkeen esitestasi 10 erään yläkoulun 7.-9.-luokan oppilasta. Tämän avulla saatiin selvitettyä vastaajien näkökulmasta kysymysten ja vastausvaihtoehtojen sopivuus. Muutoksia ei esitutkimuksen perusteella tullut.

Reliaabelius tarkoittaa mittatulosten toistettavuutta eli kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia (Hirsjärvi ym. 2009, 231-233). Tutkimus on silloin luotettava ja tarkka, kun samaa mittaria on käytetty uudelleen ja saadaan täsmälleen sama lopputulos tutkijasta riippumatta (Vilka 2007, 149). Kyselytutkimuksessa on huomioitava joskus suureksi nouseva poistuminen eli kato, joka tarkoittaa lomakkeiden palauttamatta jättäneiden määrää (Heikkilä 2008, 30). Tässä opinnäytetyössä kadon

merkitystä tutkimuksen luotettavuuteen pyrittiin pienentämään valitsemalla kohde-ryhmäksi kaikki 7.-9.-luokan oppilaat. Tällä tavoin varmistettiin, että analysoitavaa aineistoa saatiin riittävästi. Vastaajille annettiin riittävästi vastausaikaa, jotta kaikki halukkaat varmasti ehtivät vastaamaan kyselyyn. Samalla huomioitiin se, ettei koulussa ollut muuta erikoista toimintaa samanaikaisesti keskustelemalla rehtorin kanssa tutkimuksen toteuttamisen ajankohdasta. Tämä edesauttoi varmasti tutkimukseen osallistuneita motivoitumaan tutkimukseen.

7.3 Tutkimuksen eettisyys

Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää, että tutkija noudattaa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tulosten arvioinnissa. Tutkimuksen lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Ihmisille tulee antaa mahdollisuus päättää osallistumisesta tutkimukseen. (Hirsjärvi ym. 2009, 23-25.) Tutkimuseettikka kulkee mukana tutkimusprosessin ideointivaiheesta tutkimustulosten tiedottamiseen ja on tieteellisen toiminnan keskipiste (Vilkkä 2007, 90).

Hyvän tutkimuksen tekeminen on vaativaa tehtävä, sillä eettisten näkökohtien riittävä ja oikeanlainen huomioon ottaminen on vaikeaa (Hirsjärvi ym 2009, 27). Tutkimusaineiston keruussa on aina kiinnitettävä huomiota tutkittavien ihmisten oikeuksiin ja kohteluun (Leino-Kilpi & Välimäki 2003, 290). Ihmisten itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan sillä, että ihmisille annetaan mahdollisuus päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen (Kuula 2006, 61). Tutkimukseen osallistumisen tulee perustua tietoiseen suostumukseen. Kyselytutkimuksessa kyselyyn vastaaminen voidaan tulkita tietoiseksi suostumukseksi. Tutkittavan on tiedettävä, mikä on tutkimuksen luonne. Tutkijan on kuvattava tutkittaville oma eettinen vastuunsa ja annettava rehellinen tieto mahdollisista haitoista ja eduista. Tutkittavilla on oikeus tietää, mihin tarkoitukseen hän tietojaan antaa sekä miten tutkimustuloksia käytetään. Tutkittavien on oltava tietoisia aineiston säilyttämisestä ja tulosten julkistamisesta. Tutkittaville on annettava mahdollisuus esittää kysymyksiä, kieltäytyä antamasta tietojaan tai keskeyttää tutkimus missä vaiheessa hyvänsä. Kuvatut tutkimuseettiset haasteet kohdis-

tuvat tutkimusten kohteisiin ja osallistujiin. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 177, 179.)

Tässä opinnäytetyössä pyrittiin noudattamaan hyvä tieteellistä käytäntöä. Ennen aineiston keräämistä anottiin yläkoulun rehtorilta tutkimuslupa. Opinnäytetyön tekijä, kouluterveydenhoitaja ja Satakunnan ammattikorkeakoulu Rauman toimipisteen koulutusjohtaja kirjoittivat yhteistyösopimuksen opinnäytetyön tekemisestä. Saatesanoissa kerrottiin vastaajille opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet, tällä tavoin kunnioitettiin ihmisarvoa. Lisäksi saatesanoissa ilmeni, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista eikä vastaajien henkilöllisyys tule missään tutkimuksen vaiheessa ilmi. Tutkimustuloksia ei käytetty muuhun tarkoitukseen kuin tähän tutkimukseen. Kyse-lylomakkeet hävitettiin opinnäytetyön valmistuttua polttamalla.

Tutkimuseettisiä haasteita liittyy tutkimusraportin laatimiseen. Tutkimustuloksia voidaan vääristellä ja raportoida virheellisesti. Tähän voi vaikuttaa tutkijan ennakoasenteesta johtuvaa suoraa tietoista tulosten väärentämistä sekä tutkimuksen virheellistä raportointia ja julkistamista. Tutkijalla saattaa olla asenteita, odotuksia ja epäilyjä tutkimaansa asiaa kohtaan. Tärkeää on tunnistaa tämänkaltaiset ennakoasenteet ja pyrkiä pääsemään niistä irti. (Leino-Kilpi & Välimäki 2003, 293.)

Opinnäytetyöntekijä on pyrkinyt raportoimaan tulokset rehellisesti ja huolellisesti. Tutkimuksen kulku ja tulokset on kerrottu avoimesti. Saaduista tuloksista on tehty johtopäätöksiä. Koko kerättyä aineistoa on hyödynnetty ja suoraa tietoista väärennystä on vältetty. Lähdeviitteet on pyritty merkitsemään huolellisesti.

7.4 Jatkotutkimusaiheet

Jatkotutkimus aiheena voisi selvittää samanaikaisesti yläkouluikäisten päihteiden käyttöä sekä vanhempien käsityksiä siitä. Tällöin tuloksia voitaisiin verrata toisiinsa. Selvittää voisi samalla mistä yläkouluikäiset saavat päihteistä tietoa ja keneltä tai mistä he sitä toivoisivat saavansa. Lisäksi voisi hyödyntää kyseisen koulun jo olemassa olevia kouluterveyskyselyjä sekä muita päihdekyselyjä ja verratta tuloksia keskenään.

LÄHTEET

- Aalto-Setälä, T., Marttunen, M. & Pelkonen, M. 2003. Nuorten päihdehäiriöiden varhaistunnistaminen. Tietoa nuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Viitattu 12.2.2013.
http://www.sosiaalitalo.fi/ep/tiedostot/nuorten_paihdehairioiden_varhaistunnistaminen_arvo.pdf
- Ahlström, S., Huhtanen, P., Leppänen, M., Metso, L. & Pietilä, E. 2009. Nuorten päihdeiden käyttö Suomessa 1995-2007, ESPAD - tutkimusten tulokset. Jyväskylä: Gummerus.
- Ahtee, L. 2003. Nikotiini. Teoksessa Salaspuro, M., Kiiänmaa, K. & Seppä, K. (toim.) Päihdeläketiede. Jyväskylä: Gummerus.
- Aira, T., Kämppi, K., Kokko, S., Villberg, J. & Kannas, L. 2008. Mannerheimin Lastensuojeluliiton ehkäisevän päihdetyön (EPT) hankkeen seurantatutkimus. Jyväskylä: Makeprint Oy. Viitattu 22.2.2013. <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/8820cdbe1cf9742867bd483dee57f87b/1361534037/application/pdf/5508822/EPT%20alkukartoitus.%20pdf.pdf>
- Ammer, A-A. 2011. Nuorten päihdetietous ja kokemukset ehkäisevästä päihdetyöstä. Opinnäytetyö. Rauma: Satakunnan ammattikorkeakoulu.
- Dahl, P. & Hirschovits, T. 2005. Tästä on kyse-tietoa päihhteistä. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Eriksson, P. 2005. Humala ja krapula. Viitattu 21.2.2013.
<http://www.paihdelinkki.fi/tietoiskut/214-humala-ja-krapula>
- Eronen, J. 2010. Tupakkariippuvuus. Viitattu 22.2.2013
<http://www.paihdelinkki.fi/tietoiskut/521-tupakkariippuvuus>
- Fabritius, C. & Salaspuro, M. 2003. Kannabis päihteenä. Teoksessa Salaspuro, M., Kiiänmaa, K. & Seppä, K. (toim.) Päihdeläketiede. Jyväskylä: Gummerus.
- Havio, M., Inkinen, M. & Partanen, A. (toim.) 2008. Päihdehoitotyö. Helsinki: Tammi.
- Hazelden vieroitushoitokeskuksen www-sivut. Viitattu 12.2.2013.
<http://www.hazelden.org/web/public/researchupdates.page>
- Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Hellman, R. 2007. ”Ehkä käytän ehkä en” Yläaste- ja lukioikäisten nuorten päihdetietous ja päihdeiden käyttö. Opinnäytetyö. Rauma: Satakunnan ammattikorkeakoulu.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huumausainelaki. 2008. L 30.5.2008/373. Viitattu 23.2.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080373>

- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2009. *Tutkimus hoitotieteessä*. Helsinki: WSOY.
- Kiianmaa, K. 2003. *Alkoholi*. Teoksessa Salaspuro, M., Kiianmaa, K. & Seppä, K. (toim.) *Päihdelääketiede*. Jyväskylä: Gummerus.
- Kivistö, K. & Hoppu, K. 2003. *Liuottimet ja muut huumaavat aineet*. Teoksessa Salaspuro, M., Kiianmaa, K. & Seppä, K. (toim.) *Päihdelääketiede*. Jyväskylä: Gummerus.
- Koistinen, P., Ruuskanen, S. & Surakka, T. 2005. *Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja*. Helsinki: Tammi.
- Kuula, A. 2006. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Jyväskylä: Gummerus.
- Lappalainen-Lehto, R., Romu, M-L. & Taskinen, M. 2008. *Haasteena päihheet. Ammatillisen päihdetyön perusteita*. Helsinki: WSOY.
- Leino-Kilpi, H. & Välimäki, M. 2003. *Etiikka hoitotyössä*. Juva: WSOY.
- Marttunen, M. & Kiianmaa, K. 2003. *Nuoret ja päihheet*. Teoksessa Salaspuro, M., Kiianmaa, K. & Seppä, K. (toim.) *Päihdelääketiede*. Jyväskylä: Gummerus.
- Perusopetuslaki. 1998. L 21.8.1998/628. Viitattu 21.12.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Pylkkänen, S., Viitanen, R. & Vuohelainen, E. 2009. *Mitä on nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö? Laadukkaan päihdekasvatuksen tukimateriaali*. Helsinki: Opetusministeriö. Viitattu 9.3.2013.
http://www.minedu.fi/opencms/opencms/handle404?exporturi=/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/ennaltaehkaeisevae_paeihde_ ja_huumetyoe/liitteet/Mitx_on_nuorisoalan_ehkxisevx_pxihdetyx.pdf
- Päihdehuoltolaki. 1986. L 17.1.1986/41. Viitattu 9.9.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041>
- Raisamo, S., Pere, L., Lindfors, P., Tiirikainen, M. & Rimpelä, A. 2011. *Nuorten terveystapatutkimus 2011. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteenkäyttö 1977-2011*. Helsinki: Sosiaali- ja Terveysministeriö. Viitattu 22.2.2013.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=3320152&name=DLFE-16067.pdf
- Rikoslaki. 1889. L 30.4.1999/545. Viitattu 21.2.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L23>
- Saarela, M. 2008. *Yläasteikäisten päihteen käytön, sen syiden, päihteistä saadun opetuksen ja päihdetietouden kartoitus Raumalla. Opinnäytetyö*. Rauma: Satakunnan ammattikorkeakoulu.
- Salaspuro, M. 2003. *Alkoholin aineenvaihdunta*. Teoksessa Salaspuro, M., Kiianmaa, K. & Seppä, K. (toim.) *Päihdelääketiede*. Jyväskylä: Gummerus.

Sosiaali- ja Terveysministeriön www-sivut. Viitattu 21.12.2012. <http://www.stm.fi>

Terveyden edistämisen keskus ry:n www-sivut. Viitattu 21.2.2013.
http://www.tupakkaverkko.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=9&Itemid=26

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. Viitattu 21.2.2013.
http://www.ktl.fi/portal/suomi/tietoa_terveydesta/elintavat/huumeet

Tupakkalaki. 1976. L 23.10.1992/953. Viitattu 22.2.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1976/19760693>

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus.

LIITE 1

Päihdekysely

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala Rauma

YLÄKOULUIKÄISTEN PÄIHTEIDENKÄYTTÖÖN JA PÄIHDETIETOUTEEN LIITTYVÄ KYSELYLOMAKE

Hyvä oppilas!

Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan Rauman toimipisteessä terveydenhoitajaksi. Opintoihini kuuluu opinnäytetyön tekeminen, johon tämä kyselylomake sisältyy. Toivon, että sinä täyttäisit tämän kyselylomakkeen, koska sillä tavoin autat minua ammattiini valmistumisessa. Vastaaminen on vapaaehtoista. Kyselyyn vastataan nimettömänä eikä sen vuoksi kenenkään henkilöllisyys paljastu missään yhteydessä.

Suuri kiitos jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin

Maarit Vähätalo

I TAUSTATIEDOT

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista OIKEA vaihtoehto!

1. SUKUPUOLI

- 1 tyttö
- 2 poika

2. IKÄ

- 1 12
- 2 13
- 3 14
- 4 15
- 5 16

3. LUOKKA-ASTE

- 1 7. luokka
- 2 8. luokka
- 3 9. luokka

II ASEENTEET

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista YKSI vaihtoehto!

4. ALKOHOLIN KÄYTTÖ YLÄKOULUIKÄISTEN KESKUUDESSA ON MIELESTÄSI

- 1 hyväksyttävää
- 2 ei hyväksyttävää

5. TUPAKOINTI YLÄKOULUIKÄISTEN KESKUUDESSA ON MIELESTÄSI

- 1 hyväksyttävää
- 2 ei hyväksyttävää

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista YKSI vaihtoehto!

6. HUUMEIDEN KÄYTTÖ YLÄKOULUIKÄISTEN KESKUUDESSA ON MIELESTÄSI

- 1 hyväksyttävää
- 2 ei hyväksyttävää

7. IMPPAAMINEN YLÄKOULUIKÄISTEN KESKUUDESSA ON MIELESTÄNI

- 1 hyväksyttävää
- 2 ei hyväksyttävää

III ALKOHOLI

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista YKSI vaihtoehto!

8. JUOTKO ALKOHOLIA?

- 1 kyllä
- 2 en

Jos vastasit ”en”, voit siirtyä kysymykseen 17.

9. MITÄ ALKOHOLIJUOMAA JUOT?

- 1 olutta
- 2 siideriä
- 3 lonkeroa
- 4 mietoja alkoholijuomia (esim. viinit, liköörit)
- 5 vahvoja alkoholijuomia (kirkkaat viinat, viskit)

10. KUINKA USEIN JUOT ALKOHOLIJUOMIA?

- 1 päivittäin
- 2 viikoittain
- 3 pari kertaa kuukaudessa
- 4 kerran kuussa
- 5 harvemmin

Seuraavassa kysymyksessä alkoholiannoksella tarkoitetaan esimerkiksi:

0,33 litran pullo siideriä, keskiolutta tai lonkeroa on 1 annos

0,33 litran pullo A-olutta (> 4,7%) on 1,5 annosta

12 cl mieto viiniä on 1 annos

0,5 litran pullo viinaa on 13 annosta

1 ”six pack” keskiolutta (0,33 l x 6) on 6 annosta

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista YKSI vaihtoehto!

11. PALJONKO JUOT ALKOHOLIA KERRALLA?

- 1 1-2 annosta
- 2 3-4 annosta
- 3 5-7 annosta
- 4 8-10 annosta
- 5 enemmän

12. MITEN HANKIT ALKOHOLIJUOMAT?

- 1 ostan itse kaupasta tai Alkosta
- 2 äiti tai isä ostavat/antavat
- 3 sisarukset ostavat/antavat
- 4 otan luvatta kotoa
- 5 kaverit ostavat/antavat
- 6 ostan tuntemattomalta henkilöltä

13. TIETÄVÄTKÖ VANHEMPASI ALKOHOLIN KÄYTÖSTÄSI?

- 1 kyllä
- 2 eivät
- 3 en tiedä

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista YKSI vaihtoehto!

14. MITEN VANHEMPASI SUHTAUTUVAT ALKOHOLIN KÄYTTÖÖSI?

- 1 hyväksyvät
- 2 eivät hyväksy
- 3 välinpitämättömästi
- 4 ovat huolissaan
- 5 en tiedä

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista, NIIN MONTA kuin haluat!

15. KENEN KANSSA YLEENSÄ JUOT ALKOLIA?

- 1 parhaan kaverin kanssa
- 2 kaveriporukassa
- 3 tyttö- tai poikaystävänsä kanssa
- 4 vanhempien kanssa
- 5 yksin

16. MIKSI KÄYTÄT ALKOHOLIJUOMIA?

- 1 koska kaveritkin juovat
- 2 hauskanpidon/juhlimisen vuoksi
- 3 haen jännitystä elämään
- 4 rentoutumiseen
- 5 masennukseen
- 6 rohkaisuksi
- 7 humalan vuoksi
- 8 kokeilun vuoksi
- 9 en kehtaa sanoa kavereille ”ei”
- 10 kapinoin aikuisten määräyksiä vastaan

IV TUPAKOINTI

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista YKSI vaihtoehto!

17. TUPAKOITKO?

- 1 päivittäin
- 2 viikoittain
- 3 kuukausittain
- 4 harvemmin
- 5 en koskaan

18. KÄYTÄTKÖ NUUSKAA?

- 1 päivittäin
- 2 viikoittain
- 3 kuukausittain
- 4 harvemmin
- 5 en koskaan

Jos vastasit kahteen edelliseen kysymykseen ”en koskaan”, voit siirtyä kysymykseen 24.

19. MONTAKO SAVUKETTA POLTAT / NUUSKAA KÄYTÄT PÄIVÄSSÄ?

- 1 1-5 savuketta / nuuskaa
- 2 6-9 savuketta / nuuskaa
- 3 10 savuketta / nuuskaa tai enemmän

20. MITEN HANKIT SAVUKKEITA / NUUSKAA?

- 1 ostan itse kaupasta
- 2 äiti tai isä ostavat/antavat
- 3 sisarukset ostavat/antavat
- 4 otan luvatta kotoa
- 5 kaverit ostavat/antavat
- 6 ostan tuntemattomalta henkilöltä

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista YKSI vaihtoehto!

21. TIETÄVÄTKÖ VANHEMPASI TUPAKOINNISTASI / NUUSKAN
KÄYTÖSTÄSI?

- 1 kyllä
- 2 eivät
- 3 en tiedä

22. MITEN VANHEMPASI SUHTAUTUVAT TUPAKOINTIISI / NUUSKAN
KÄYTTÖÖSI?

- 1 hyväksyvät
- 2 eivät hyväksy
- 3 välinpitämättömästi
- 4 ovat huolissaan
- 5 en tiedä

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista, NIIN MONTA kuin haluat!

23. MIKSI TUPAKOIT / NUUSKAAT?

- 1 koska tupakoinnista tai nuuskaamisesta on tullut tapa
- 2 koska siihen on tullut riippuvuus
- 3 haen jännitystä elämään
- 4 rentoutumiseen
- 5 masennukseen
- 6 kokeilun vuoksi
- 7 en kehtaa sanoa kavereille ”ei”
- 8 kapinoin aikuisten määräyksiä vastaan
- 9 vanhempanikin tupakoivat

V IMPPAUS

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista YKSI vaihtoehto!

24. IMPPAATKO? (haistelet tai hengität päihtymystarkoituksessa esim. bensiiniä, liimaa, maalia, kynsilakanpoistoainetta, tusseja yms.)

- 1 kyllä
- 2 en

Jos vastasit ”en” voit siirtyä kysymykseen 31.

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista YKSI vaihtoehto!

25. MITÄ AINEITA YLEENSÄ IMPPAAT?

- 1 bensiiniä
- 2 tusseja
- 3 maaleja
- 4 liimoja
- 5 jotain muuta

26. KUINKA USEIN IMPPAAT?

- 1 lähes päivittäin
- 2 viikoittain
- 3 pari kertaa kuukaudessa
- 4 harvemmin

27. TIETÄVÄTKÖ VANHEMPASI IMPPAAMISESTASI?

- 1 kyllä
- 2 eivät
- 3 en tiedä

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista YKSI vaihtoehto!

28. MITEN VANHEMPASI SUHTAUTUVAT IMPPAAMISEESI?

- 1 hyväksyvät
- 2 eivät hyväksy
- 3 välinpitämättömästi
- 4 ovat huolissaan
- 5 en tiedä

29. MISTÄ HANKIT IMPATTAVAT AINEET?

- 1 ostan itse kaupasta
- 2 äiti tai isä ostavat/antavat
- 3 sisarukset ostavat/antavat
- 4 otan luvatta kotoa
- 5 kaverit ostavat/antavat
- 6 ostan tuntemattomalta henkilöltä

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista vaihtoehtoista, NIIN MONTA kuin haluat!

30. MIKSI IMPPAAT?

- 1 kun kaveritkin imppaavat
- 2 hauskanpidon/juhlimisen vuoksi
- 3 haen jännitystä elämään
- 4 rentoutumisen vuoksi
- 5 masennukseen
- 6 rohkaisuksi
- 7 humalan vuoksi
- 8 kokeilun vuoksi
- 9 en kehtaa sanoa kavereille ”ei”
- 10 kapinoin aikuisten määräyksiä vastaan

VI HUUMEET

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista YKSI vaihtoehto!

31. ONKO SINULLE TARJOTTU HUUMEITA?

- 1 kyllä
- 2 ei

32. TIEDÄTKÖ MISTÄ SAISIT HANKITTUA HUUMEITA?

- 1 kyllä
- 2 en

33. KUULUUKO YSTÄVÄPIIRIISI JOKU, JOKA KÄYTTÄÄ HUUMEITA?

- 1 kyllä
- 2 ei

34. OLETKO KOKEILLUT / KÄYTTÄNYT HUUMEITA?

- 1 kyllä
- 2 en

Jos vastasit ”en” voit siirtyä kysymykseen 40.

35. KUINKA USEIN OLET KÄYTTÄNYT HUUMEITA?

- 1 lähes päivittäin
- 2 viikoittain
- 3 pari kertaa kuukaudessa
- 4 harvemmin

36. MITEN OLET HANKKINUT KÄYTTÄMÄSI HUUMEET?

- 1 ostan kadulta
- 2 saan/ostan kavereilta
- 3 saan/ostan sisaruksilta
- 4 tilaan internetistä
- 5 jostain muualta

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista YKSI vaihtoehto!

37. TIETÄVÄTKÖ VANHEMPASI HUUMEIDEN KÄYTÖSTÄSI?

- 1 kyllä
- 2 eivät
- 3 en tiedä

38. MITEN VANHEMPASI SUHTAUTUVAT HUUMEIDEN KÄYTTÖÖSI?

- 1 hyväksyvät
- 2 eivät hyväksy
- 3 välinpitämättömästi
- 4 ovat huolissaan
- 5 en tiedä

Ole hyvä ja ympyröi seuraavista vaihtoehtoista, NIIN MONTA kuin haluat!

39. MIKSI KÄYTÄT HUUMEITA?

- 1 kun kaveritkin käyttävät
- 2 hauskanpidon/juhlimisen vuoksi
- 3 haen jännitystä elämään
- 4 rentoutumisen vuoksi
- 5 masennukseen
- 6 rohkaisuksi
- 7 kokeilun vuoksi
- 8 en kehtaa sanoa kavereille ”ei”
- 9 kapinoin aikuisten määräyksiä vastaan

VII PÄIHDETIETOUS

Seuraavissa kysymyksissä esitetään väittämiä päihteistä. Ole hyvä ja ympyröi se vastausvaihtoehdoista, mikä on mielestäsi oikein!

ASTEIKKO: 1 = samaa mieltä

2 = eri mieltä

3 = en tiedä

PÄIHTEET

	samaa mieltä	eri mieltä	en tiedä
40. Päihteillä tarkoitetaan mitä tahansa ainetta, jota voidaan käyttää päihtymistarkoitukseen.	1	2	3
41. Mitä nopeammin jokin aine tuottaa mielihyvää, sitä nopeammin riippuvuus siihen voi syntyä.	1	2	3
42. Päihderiippuvuus ei ole sairaus	1	2	3
43. Moni päihderiippuvainen ihminen kykenee itse lopettamaan päihteiden käytön ilman minkäänlaista hoitoa.	1	2	3
44. Päihteet ovat erityisen vaarallisia nuorten aivoille.	1	2	3
45. Sekakäyttö ei ole Suomessa yleistä.	1	2	3
46. Nuorten väkivaltarikoksiin liittyy lähes aina päihteet.	1	2	3

HUUMEET

47. Eniten käytetty huume on kannabis.	1	2	3
48. Kannabis-sätkän polttamisen jäljet näkyvät elimistössä kuuden viikon ajan.	1	2	3
49. Huumausaineita voidaan käyttää esimerkiksi nuuskaamalla.	1	2	3
50. HIV- tartuntaa ei voi saada käytetystä huumeruiskusta.	1	2	3
51. Huumetestin voi ottaa virtsasta.	1	2	3
52. Huumeiden käyttö ja hallussapito on rikos.	1	2	3
53. Huumausaineet eivät ole yhtään sen vaarallisempia kuin alkoholi.	1	2	3
54. Huumeisiin voi jäädä koukuun jo ensimmäisen käyttökerran jälkeen.	1	2	3

Seuraavissa kysymyksissä esitetään väittämiä päihteistä. Ole hyvä ja ympyröi se vastausvaihtoehdoista, mikä on mielestäsi oikein!

**ASTEIKKO: 1 = samaa mieltä
2 = eri mieltä
3 = en tiedä**

ALKOHOLI

	samaa mieltä	eri mieltä	en tiedä
55. Alkoholilla on merkittävä osuus monien sairauksien syntymekanismeissa.	1	2	3
56. Ateriointi ei hidasta alkoholin imeytymistä.	1	2	3
57. Krapulassa on kyse vieroitusoireista.	1	2	3
58. Alkoholilla voi lisätä lääkkeiden vaikutusta.	1	2	3
59. Yksi alkoholiannos tarkoittaa yhtä pulloa A-olutta.	1	2	3
60. Humalajuominen ei ole tyypillistä suomalaisille.	1	2	3
61. Alkoholismi ei ole perinnöllistä.	1	2	3
62. Jos alle 18-vuotiaan hallussa on alkoholia, se on rikos.	1	2	3
63. 18-vuotias saa pitää hallussaan kaikkia alkoholijuomia.	1	2	3
64. Rattijuopumuksen raja on 0,3 promillea.	1	2	3
65. Alle 18-vuotias voidaan ottaa huostaan, jos hän vakavasti vaarantaa terveyttään tai kehitystään.	1	2	3

IMPPAAMINEN

66. Imppaus ei aiheuta vaurioita elimistössä.	1	2	3
67. Imppaaminen on yleisintä 10-15-vuotiaiden ikäryhmässä.	1	2	3
68. Yliannostuksen ja äkkikuoleman riski on erityisen suuri imppatessa.	1	2	3
69. Imppaaminen ei ole Suomessa ongelma.	1	2	3
70. Pitkäaikainen imppaaminen voi aiheuttaa parantumattoman muistinmenetyksen.	1	2	3

KIITOS PALJON SINULLE, ETTÄ JAKSOIT VASTATA TÄHÄN KYSELYLOMAKKEESEEN!

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Maarit Haavisto

XXXX

XXXX

maarit.haavisto@student.samk.fi

Lallin koulu

Rehtori Juha Kraapo

Pyhän Henrikintie 121

27840 Köyliö

Arvoisa rehtori

Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveystieteiden Rauman toimipisteessä terveydenhoitajaksi. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää yläkoulukäisten nuorten päihteiden käyttöä sekä päihdetietoutta. Tutkimuksen tavoitteena on saada sellaista tietoa, jonka avulla nuorten ehkäisevää päihdetyötä voidaan kouluksenne kehittää.

Aineisto kerätään kyselylomakkeen avulla. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat kaikki yläkoulun 7.-9.-luokan oppilaat. Kyselyyn vastaaminen on oppilaille vapaaehtoista. Tutkimukseen osallistuvat oppilaat pysyvät nimettöminä eikä vastaajan henkilöllisyys tule ilmi kenellekään missään tutkimuksen vaiheessa. Aineisto kerätään koulussa viikolla 44. Tutkimuksen tulokset raportoidaan keväällä 2013.

Opinnäytetyön ohjaajana toimii TtT, lehtori Ritva Pirilä

Puh. 044 710 3559

Pyydän kohteliaimmin lupaa kerätä aineiston Lallin koulun 7.-9.-luokan oppilailta.

Ystävällisin terveisin _____

Maarit Haavisto

LUPA TUTKIMUKSEEN MYÖNNETÄÄN / EI MYÖNNETÄ

Köyliö Lokakuu 2012 _____

Rehtori Juha Kraapo

LIITTEET Tutkimussuunnitelma

 Kyselylomake